

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**TELAFER'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN TÜRKMENLERİN
TSSB BELİRTİLERİNİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE
SOSYOKÜLTÜREL UYUM İLE İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURBALA AVCI

İSTANBUL, 2022

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**TELAFER'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN TÜRKMENLERİN
TSSB BELİRTİLERİNİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE
SOSYOKÜLTÜREL UYUM İLE İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**NURBALA AVCI
(200133063)**

**Danışman
(Doç. Dr. İtir Tarı Cömert)**

İSTANBUL, 2022

07/06/2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Tezli yüksek lisans programı öğrencisi 200133063 numaralı Nurbala AVCI'nın hazırladığı "Telafer'den Türkiye'ye Göç Eden Türkmenlerin TSSB Belirtilerinin Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyokültürel Uyum İle İlişkisi" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 07/06/2022 Salı günü saat 12:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi

Karar

1. Doç. Dr. İtir TARI CÖMERT (Danışman)	Kabul.....
2. Dr. Öğr. Üyesi Melek ASTAR	Kabul....
3. Prof. Dr. İbrahim BALCIOĞLU	Kabul.....
4.
5.
6. (İkinci Danışman)*

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nurbala Avcı

TEŞEKKÜR

Hayatım boyunca beni destekleyen, her kararında yanımda olan, okuma bilincini bana kazandıran annem Perihan AVCI'ya ve babam Yıldırım AVCI'ya çok teşekkür ederim.

Çalışmanın her aşamasında bana destek olan sevgili meslektaşım Bala Çiğdem ÇAPAR SALİK'e teşekkür ederim.

Her konuda beni destekleyen, motive eden, bana inanan başta Musa Can DEVRAN olmak üzere tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Nurbala Avcı

TELAFER'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN TÜRKMENLERİN TSSB BELİRTİLERİNİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE SOSYOKÜLTÜREL UYUM İLE İLİŞKİSİ

Nurbala Avcı

ÖZET

Son yıllarda dünyada yaşanan savaşlar, terör olayları, ekonomik sebepler vb. pek çok durum göç hareketlerini arttırmaktadır. Bireyler göç öncesinde, göç sırasında veya göç sonrasında farklı sebeplerden dolayı travmatik olaylar yaşayabilmektedir. Bu travmalara bağlı olarak göçmenlerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu(TSSB) belirtilerinin oluşabildiği görülmüştür. Bireylerde var olan bu belirti düzeylerinin psikolojik dayanıklılık ve sosyokültürel uyumla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada katılımcılar Ankara'nın çeşitli ilçelerinde yaşayan Telafer'den göç eden Türkmenler arasından kartopu örnekleme ile seçilmiştir. Çalışmada Sosyodemografik Form, Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği (CAPS), Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Sosyokültürel Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Ölçek toplam puanları ve alt boyut puanları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Ölçek ve alt boyutlarının TSSB belirtilerinde etkili olup olmadığı ise Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ile incelenmiştir. Analizler sonucunda TSSB Belirtileri ile Psikolojik Dayanıklılık puanı ve Sosyokültürel Uyum düzeyi arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Tüm analizler literatürdeki çalışmalara dayandırılarak yorumlanmıştır.

Anahtar kelimeler; Göç, travma, psikolojik dayanıklılık, sosyokültürel uyum.

**THE RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOLOGICAL
RESILIENCE AND SOCIOCULTURAL ADAPTATION OF PTSD
SYMPTOMS OF TURKMEN IMMIGRATED FROM TALAFAR
TO TURKEY**
Nurbala Avcı

ABSTRACT

In recent years, wars in the world, terrorist incidents, economic reasons, etc. many situations increase migration movements. Individuals may experience traumatic events for different reasons before, during or after migration. It has been observed that symptoms of Post Traumatic Stress Disorder (PTSD) may occur in immigrants due to these traumas. These symptom levels in individuals are thought to be related to psychological resilience and sociocultural adaptation. In this study, the participants were selected by snowball sampling among the Turkmen who migrated from Tal Afar living in various districts of Ankara. Sociodemographic Form, Clinician-Administered Post Traumatic Stress Disorder Scale (CAPS), Adult Resilience Scale and Sociocultural Adaptation Scale were used in the study. Pearson Correlation Analysis was performed to examine the relationship between scale total scores and sub-dimension scores. Whether the scale and its sub-dimensions were effective on PTSD symptoms was examined by Multiple Linear Regression Analysis. As a result of the analyzes, it was determined that there was a negative relationship between PTSD Symptoms and Psychological Resilience score and Sociocultural Adaptation level. All analyzes were interpreted based on studies in the literature.

Keywords; Migration, trauma, psychological resilience, sociocultural adaptation.

ÖNSÖZ

Çalışmanın amacı, Telafer'den Türkiye'ye göç eden Türkmenlerin Travma Sonrası Stres Bozukluğu belirtileri ile Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyokültürel Uyum düzeylerinin ilişkisini incelemektir. Göçmenler göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında çeşitli travmalara maruz kalabilmektedir. Yaşadıkları travmalar göç edilen ülkeye uyum sürecini yavaşlatmaktadır. Bu çalışmanın literatüre, klinik çalışmalara, göçmenler için hazırlanacak entegre çalışmaları ve politikalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma boyunca desteğini hiç esirgemeyen, bilgi ve deneyimleri ile bana yardımcı olan değerli tez danışmanım sayın Doç. Dr. İtir TARI CÖMERT'e teşekkür ederim. Analiz sürecinde tüm sorularıma içtenlikle cevap veren, bana yol gösteren kıymetli hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Melek ASTAR'a teşekkür ederim.

Haziran 2022,

Nurbala Avcı

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	vii
TABLO LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
1. GÖÇ KAVRAMI	3
1.1. GÖÇ ÇEŞİTLERİ	5
1.2. GÖÇ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	7
1.3. GÖÇ VE RUH SAĞLIĞI.....	8
2. TÜRKİYE'YE YAPILAN GÖÇLER	10
2.1. IRAK'TAN TÜRKİYEYE GÖÇLER.....	12
2.1.1. 1991 Sonrası Türkmen Göçü	13
2.1.2. 2014 Sonrası Türkmen Göçü	14
3. TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU	15
3.1. TANIMI VE TARİHÇESİ	15
3.2. DSM-5 TANI KRİTERLERİ	18
3.3. TRAVMA VE GÖÇ.....	20
4. PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK	23
4.1. RİSK FAKTÖRLERİ.....	24
4.2. KORUYUCU FAKTÖRLER.....	25
5. SOSYOKÜLTÜREL UYUM	27
6. AMAÇ	30
7. YÖNTEM	31
7.1. KATILIMCILAR	31
7.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	31
7.2.1. Sosyodemografik Form	31

7.2.2. Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği.....	29
7.2.3. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği.....	32
7.2.4. Sosyokültürel Uyum Ölçeği.....	32
7.3. HİPOTEZLER.....	33
7.4. İŞLEM.....	34
8. BULGULAR	35
9. TARTIŞMA	69
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA	79
EKLER.....	88

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Demografik Değişkenler Açısından Katılımcıların Sayı ve Yüzde Dağılımları	36
Tablo 2: CAPS Açısından Katılımcıların Sayı ve Yüzde Dağılımları	38
Tablo 3: Ölçekler ve Alt Boyutları İçin Tanımlayıcı İstatistikler ve İç Tutarlılık Katsayıları	39
Tablo 4: Ölçek Toplam ve Alt Boyutları İçin Korelasyon Analizi Sonuçları	41
Tablo 5: 18-30 Yaş Aralığında Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 6: 30-45 Yaş Aralığında Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	46
Tablo 7: 45-65 Yaş Aralığında Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	47
Tablo 8: Kadın Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	48

Tablo 9: Erkek Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	49
Tablo 10: İlkokul Mezunu Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	50
Tablo 11: Lise Mezunu Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	51
Tablo 12: Üniversite Mezunu Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	52
Tablo 13: Yüksek Lisans Mezunu Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	53
Tablo 14: Göç Etmeden Önce Çalışan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	54
Tablo 15: Göç Etmeden Önce Çalışmayan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	55
Tablo 16: Göç Etmeden Önce Gelir Durumu 0-200\$ Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	56
Tablo 17: Göç Etmeden Önce Gelir Durumu 200-500\$ Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	57

Tablo 18: Göç Etmeden Önce Gelir Durumu 500-800\$ Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 19: Göç Etmeden Önce Gelir Durumu 800\$ ve üstü Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	59
Tablo 20: 2014 Yılında Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	60
Tablo 21: 2015 Yılında Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	61
Tablo 22: 2016 Yılında Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	62
Tablo 23: 2017 Yılında Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	63
Tablo 24: Ailesiyle Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	64
Tablo 25: Tek Başına Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	65
Tablo 26: Terör Saldırılarında Yakınını Kaybeden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	66

Tablo 27: Terör Saldırılarında Yakın Kaybı Olmayan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları**67**

Tablo 28: Terör Saldırılarında Yaralanmayan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları**68**

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu
CAPS	Travma Sonrası Bozukluğu Stres Ölçeği
DSM	Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
İŞİD	Irak ve Şam İslam Devleti
ORSAM	Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
SCASR	Sosyokültürel Uyum Ölçeği
TDK	Türk Dil Kurumu
PDÖ	Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği
n	Örneklem Sayısı
k	Öge Sayısı
r	Korelasyon Katsayısı
p	Anlamlılık Değeri
B	Eğim Katsayısı
β	Standart Eğim Katsayısı
R^2	Determinasyon Katsayısı
t	t İstatistiği
F	F İstatistiği

GİRİŞ

Bireyler yüzyıllar boyunca farklı sebeplerle yaşadıkları yerleri terk etmek, konumlarını değiştirmek durumunda kalmıştır. Günümüzde göç kavramı, bireyin bulunduğu yerden geçici veya daimi olarak ayrılması, başka bir yerde yaşamına devam etmesi olarak tanımlanabilir. Bu göçlere bakıldığında birçok farklı sebeple karşılaşılmaktadır. Bunlar; ekonomik, siyasi, psikolojik sebepler olabilirken doğal afetler, savaşlar gibi zorunlu göçe neden olan sebepler de olabilmektedir. Son yıllarda özellikle ekonomik sebepler ve savaşlardan dolayı göçlerde belirgin bir artış meydana gelmiştir. Buna paralel olarak göç çalışmaları da artmıştır.

Zorunlu göçmenler ile ilgili yapılan çoğu çalışmanın psikopatoloji kapsamında ele alındığı görülmüştür. Bireylerin zorunlu göç deneyimi yaşadıktan sonra beklenmedik değişim, göçten önce ve göç sırasında yaşanan travmalar, aileden uzaklaşma, kültürel değişim, kendine yabancılaşma, yeni yerleşim yerinde yalnız hissetme gibi konulara bağlı olarak psikolojik durumlarında değişim meydana gelmektedir. En sık karşılaşılan psikopatolojilerden biri de Travma Sonrası Stres Bozukluğudur.

Travma, bireyin ruhsal ve bedensel varlığını farklı biçimlerde sarsan, inciten her türlü olayı anlatmak için kullanılan bir kavramdır (Kokurcan & Özsan). Stresli yaşam olaylarının 19.yüzyıl ortalarına kadar kalıcı bir psikiyatrik rahatsızlığa yol açmayacağı kabul edilmiştir. İlerleyen dönemlerde savaşlarda cephede bulunan ve geri dönen askerlerin ruhsal sorunlar yaşamaları dikkat çekmiştir. II. Dünya Savaşından sonra bu konuya olan ilgi artmış ve “muharebe nevrozu” kavramı ortaya çıkmıştır (Özen, 2017). Muharebe nevrozu için konuşma tedavisi temel yöntem olarak kullanılmıştır. Travma kavramı ise DSM I’de ilk defa karşımıza çıkmaktadır. Fakat buradaki tanım yüzeysel yapılmış ve şiddet, cinsel saldırı gibi olaylardan

bahsedilmemiştir. Travma kavramının zorlu yaşam olaylarının hepsini kapsaması DSM III ile olmuştur.

Psikolojik dayanıklılık kavramının ise tanımı üzerinde bir fikir birliği sağlanamamış olsa da bu kavram stres yaratan bir durumla etkili bir şekilde başa çıkabilme olarak tanımlanabilir. Bireyin zor yaşam olayları karşısında kendisini toparlayabilmesi psikolojik dayanıklılık kavramıyla açıklanır. Bu kavramın hem bilişsel hem de duygusal süreçleri içeren bir özellik olduğu literatürde yer almaktadır. Bu bağlamda birey, zorlu yaşam olayları karşısında öncelikle bilişsel değerlendirme yapıp sonrasında duygularını düzenlemeye yönelmektedir. Psikolojik dayanıklılıkta etkili risk faktörleri; kişisel, ailesel ve toplumsal olarak üç grupta ele alınmaktadır (Kahve, 2017). Göç ise toplumsal risk faktörlerinde yer almaktadır. Bu risk faktörleri dışında üç grupta değerlendirilen koruyucu faktörler de vardır. Psikolojik dayanıklılık bu risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin etkileşimiyle birlikte oluşan süreçte bireylerin uyum kapasitesidir.

Sosyokültürel değişim, asimilasyon, stres ve adaptasyon çerçevesinde yapılan çalışmalara bakıldığında göç ve travma arasında önemli bir ilişkinin var olduğu vurgulanmaktadır (Derin, 2020).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ KAVRAMI

Göç insanoğlunun var olmasıyla ortaya çıkmış ve günümüze kadar etkisini arttırarak devam etmiştir. Kuraklık, dini savaşlar gibi sebeplerle eski çağlarda başlayan göç hareketleri Dünya savaşlarıyla etkisini arttırmış ve günümüzde iç karışıklıklar, ekonomik krizlerle en yoğun seviyesine ulaşmıştır. Göç artışlarıyla birlikte 19.yüzyıldan itibaren göç çalışmalarının da önem kazandığı ve arttığı görülmektedir (İnce, 2019). Bu araştırmalar hem literatüre hem de devlet politikalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Göç, son yıllarda insanların en sık yaptığı eylemlerden biri haline gelmiştir. Küreselleşen ve teknolojiyle birlikte her gün değişen yaşam şartları insanların göç etmesini kolaylaştırmaktadır. Eski dönemlerde göç, genellikle ulusal bir sorun olmaktadır günümüzde sınırları aşip evrensel bir boyuta ulaşmıştır.

Göç ile birlikte kültürel değişimler meydana gelmekte ve yeni bütüncül kültürler oluşmaktadır. Kültürlerin bu şekilde etkileşimi ve göç hareketleriyle küreselleşme de hız kazanmaktadır. Son dönemlerde yaşanan göç hareketlerine bakıldığında asimilasyon politikaları, baskılar, ekonomik krizler, doğal afetler ve savaşlar gibi sebeplerle toplu göçlerin yapıldığı görülmektedir.

Göç ile ilgili birçok tanım olmasına rağmen genel algı benzerdir. TDK'ye (2022), göre göç çeşitli sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi olarak tanımlanmaktadır. Karpat (2003), ise göçü kısaca bir insanın asıl yerinden varmak istediği yere gitmesi olarak tanımlamıştır. Uluslararası Göç Örgütü'ne (2020) göre, bir kişi veya grubun farklı bir ülkeye yerleşmesi; sınır aşması gerekir. Süresi ve nedeni fark etmeksizin bireylerin yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Bu tanıma bakıldığında, mültecilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden bireylerin de dahil edildiği görülür.

Göç kavramı bir yerden başka bir yere yapılan, politik, bireysel ve sosyokültürel dinamiklerden etkilenen, kısa veya uzun olabilen, belirli bir süre

boyunca veya sürekli yerleşimi hedefleyen bir yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004). Meydan Larousse Ansiklopesi'nde yer alan tanıma göre ise göç, "ekonomik, siyasal ya da sosyal nedenlerin etkisiyle bireylerin yer değiştirmesi"dir. Tanımlamaların birçoğu kabul edilmesine rağmen bazı noktalarda ayrışmalar da görölmektedir. Örneğın Sunata'ya (2003), göre göç kavramı genellikle bir kişinin veya grubun yaşadığı yeri kalıcı olarak değiştirmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Fakat bu tanımlamalarda mevsimlik işçi göçü, turizm gibi belirli süreli olan yer değiştirme hareketleri dahil edilmemiştir. Dünyadaki göç hareketlerine bakıldığında mevsimlik işçi göçleri ve turizm nedeniyle yapılan yer değiştirmeler de oldukça fazladır. Bir diğeri duruma baktığımızda göç tanımının ülke içi veya ülke dışı yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmasına rağmen bazı araştırmacılar göçü yalnızca ülke dışına yerleşmek şeklinde tanımlamaktadır (Asar, 2004).

Tanımlamalardan da anlaşıldığı gibi göç kavramı çok karmaşıktır. Göç kavramının antropoloji, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, tarih, hukuk, siyaset bilimi gibi pek çok alanın ortak konusu olması bu kavrama çok boyutlu bir yön kazandırmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu göç ile ilgili bazı kuramlar oluşturulmuştur. Göç kavramını açıklayan ilk isimlerden birisi Even Georg Ravenstein'dır. Ravenstein oluşturduğu ilk göç modelinde göçmenlerin büyük çoğunluğunun kısa mesafelere göç ettiğini ve bu göçlerin sanayi, ticaret merkezlerine doğru olduğunu ifade etmektedir. Göçmenlerin göç ettikleri yerlere ise çevrelerinde yer alan insanlar gelip o boşlukları doldurmaktadır. Bu şekilde devam eden göç hareketleri domino etkisi yaratmakta ve tüm dünyaya yayılmaktadır. İkinci göç modelinde ise doğrudan uzun mesafeli göçler yapılır ve bu göçler genellikle gelişmiş sanayi, ticaret bölgeleridir. Sonuç olarak bakıldığında Ravenstein'ın göçün temel sebebi olarak ekonomiyi gösterdiği görölmektedir.

Bir diğeri göç kuramcısı da Everett Lee'dir. Lee oluşturduğu İtme Çekme Kuramında göçün meydana gelmesine sebep olan etkenleri itme ve çekme başlığı altında açıklamıştır. Kurama göre bir göç hareketinin olması için göç veren ülkenin ve göç alan ülkenin çok sayıda itici ve çekici faktöre sahip olması gerekir. Bu faktörler göçmenin yaşı, eğitimi, cinsiyeti gibi etkenlerle kişiden kişiye

değişmektedir. İtme Çekme Kuramı bireyleri göç etmeye iten faktörleri analiz etmeye odaklanmış bir kuramdır. Örneğin; İnce (2018), Suriye göçünü incelemiş ve Suriye göçünün temel faktörünün bölgede yaşanan çatışmalar olmasına rağmen her göçmenin itici faktörünün bu olmadığını ifade etmiştir.

Göç Sistemleri Kuramına göre ise göç ekonomik ve politik temelli oluşmaktadır. Bu nedenle ülkeler arası ilişkiler ve göç hareketlerine odaklanır. Ülkelerin birbirine olan uzaklıklarından ziyade tarihsel ve ekonomik ilişkiler, sömürgeler incelenmektedir. Bu kurama göre göç, mikro ve makro yapıların etkileşimi sonucu gerçekleşir. Mikro yapıları bireyin göç edeceği ülkeye dair bilgisi, iş bulma yöntemleri ve oradaki insanlarla kurulan ilişkiler kapsamaktadır. Makro yapılar ise ekonomi politikaları, uluslararası ilişkiler gibi daha büyük çaplı ve kurumsal yapılardır. Sonuç olarak baktığımızda bu çalışmada açıklanan kuramlarda görüldüğü üzere göçün sebebi genellikle ekonomik, siyasal ve politik sebeplerle değerlendirilmektedir.

1.1. GÖÇ ÇEŞİTLERİ

Göç bireysel, kitlesel, ülke içine, ülke dışına, gönüllü, zorunlu yapılabilen bir eylemdir. Göç çalışmaları incelendiğinde göç çeşitleriyle ilgili farklı sınıflandırmaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin; Petersen'in (1958), göç sınıflandırmasına bakıldığında beş göç çeşidi karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; ilkel, zoraki, yönlendirilen, serbest ve kitlesel göçlerdir. İlkel göç, ilkel toplulukların avcılık ve toplayıcılıkla yaşamlarını sürdürdükleri dönemlerde yiyecek bulmak için yaptıkları göçlerdir. Zoraki göç ise insanların asimilasyon politikaları, doğal afetler, savaşlar gibi zorunlu sebeplerle yaptığı göçlerdir. Yönlendirilen göç, insanların kaç kişi gideceklerinin, nereye gideceklerinin planlanmış olduğu göçlerdir. Örneğin; Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştiren mübadeleler buna örnektir. Serbest göçler ise insanların kendi kararlarıyla genellikle ülke içinde yer değiştirmesidir. Kitlesel göçlerde ise çeşitli sebeplerle insanların toplu halde buldukları bölgeden veya ülkeden göç etmeleridir.

Özkalp (1995), göçü; neden sonuç ilişkilerine, göç eden insan sayısına bakılarak, iç göç, dış göç, kısıtlı veya sürekli göç olmasına göre sınıflandırmıştır. En

çok odaklandığı sınıflandırma ise göç eden insanların sayısı yani göçün grup göçü veya bireysel göç olmasıdır. Grup göçü veya kitlesel göç, genellikle eski çağlarda kabileler halinde yapılan göçleri kapsamaktadır. Bireysel veya aile göçü ise genellikle gelişmemiş bölgelerden ekonomik olarak gelişmiş sanayi bölgelerine yapılan göçlerdir.

Göç çeşitlerini açıklarken göçün zorunlu veya gönüllü olması da çalışmalarda dikkat çekmektedir. Zorunlu göçler, insanların kendi istekleri dışında göç etmek durumunda kalmasıdır. Zorunlu göçler genellikle savaşlar, çeşitli baskılar sonucu gerçekleşmektedir. Son yıllarda ülkemize doğru yaşanan Suriye ve Irak göçü buna örnek gösterilebilir. Gönüllü göç ise insanların daha iyi yaşam seviyesine ulaşmak için kendi istekleriyle yaptıkları göçlerdir. Önceki yıllarda gönüllü göçler çoğunlukla ulusal olurken son yıllarda uluslararası gönüllü göçlerin de arttığı bilinmektedir.

Göç, süresine göre de sınıflandırılan bir kavramdır fakat bu konuda farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Genel kabule göre göç edilen yerde sürekli kalmak veya geçici süreliğine göç etmek olarak iki başlıkta incelenmektedir. Göçün daimi olması için anlamlı bir değişiklik ve uzaklık olması gerekmektedir (Oral & Çetinkaya, 2017). Geçici göçler ise eğitim veya işçi göçleriyle karşımıza çıkan belirli bir zaman dilimiyle kısıtlı kalan göçlerdir.

Göç, düzenli ve düzensiz göç kavramlarıyla da açıklanmaktadır. Düzenli göç, insanların göç ettikleri ülkenin kanunlarına uygun olarak oraya gitmesi, göç etmesidir. Düzensiz göç ise insanların göç ettikleri ülkeye illegal yollardan girerek kanunları gözetmeksizin yaptığı göçlerdir (Daşkiran & Hatipler, 2021). 2014 sonrası Türkiye'ye yapılan Suriye göçü düzensiz göçe örnek gösterilebilir.

Son olarak göçün iç göç ve dış göç olarak da sınıflandırıldığı görülmektedir. TDK'ye (2022), göre iç göç, "Bir ülke sınırları içinde genellikle küçük yerleşim bölgelerinden büyük kentlere geçici veya sürekli kalmak üzere göç etme." Olarak tanımlanmaktadır. İç göçü tanımlarken kırdan-kente, kırdan-kıra, kentten-kente olan göç yönleri de dikkate alınır. Dış göç ise ülke sınırları dışına yapılan göçleri kapsamaktadır. Bu kavram açıklanırken belli bir göç yönünün esas alınmadığı görülmektedir.

1.2. GÖÇ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Göç ile ilgili kavramların açıklandığı pek çok sözlük mevcuttur. Bu sözlüklerden ön plana çıkanlar Göç İdaresi Başkanlığı'nın hazırlamış olduğu "İltica Sözlüğü" ve Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) hazırlamış olduğu "Göç Terimleri Sözlüğü" 'dür. IOM ilk sözlüğün basımını 2004'te gerçekleştirmiştir. Sözlüğün önsöz kısmı okunduğunda bu sözlüğün amacının uluslararası göç çalışmalarında ortak bir dilin kullanılması olduğu görülmektedir.

Sözlükler incelediğinde göç literatüründe kullanılan ve göç ile bağlantılı olan birçok kavram olduğu görülmektedir. IOM (2013), hazırladığı sözlükte göçü şöyle tanımlamaktadır: "Bir kişinin , bir grubun başka bir ülkeye giderek veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir.". Göç alanında ve 2014 sonrası Türkiye'de de çok kullanılan mülteci kavramı ise ırkı, dini, siyasi görüşü gibi nedenlerle vatandaşı olduğu ülkenin zulüm tehdidinden uzaklaşıp vatandaşı olmadığı bir ülkenin korumasından yararlanmak isteyen kişidir.

Mülteci kavramıyla karıştırılan ve çok fazla duyduğumuz sığınmacı kavramı ise zor durumda, bir tehdit altında olan insanların can güvenlikleri için bir başka devlete sığınma talebini beklerken aldıkları isimdir. Bu talep sonrasında talepte bulunulan ülke koruma sağlamayı reddederse sığınmacılar o ülkede kaçak olarak bulduklarından sınır dışı edilebilirler. Birleşmiş Milletlerin araştırmalarına göre dünyadaki sığınmacıların çoğu Suriyelilerdir. Göç haberlerine bakıldığında insan kaçakçılarının da yer aldığı haberler görülmektedir. İnsan kaçakçıları maddi kazanç elde etmek için insanları yasal olmayan yollardan başka bir ülkeye gönderirler. Son zamanlarda Avrupa'ya yoğun bir insan kaçakçılığının yapıldığı bilinmektedir.

İltica ise bazı ülkelerin belirli koşullar doğrultusunda başvuru kabul ettikleri ve insanların başvuruda bulunduğu politik bir haktır. Dünyada iltica hakkını anayasal olarak kabul eden ilk ülke Fransa'dır. Göç eden mültecilere göç ettikleri devlet veya göç ettikleri ülkedeki Sivil Toplum Kuruluşları (STK) tarafından ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yardımlar yapılır. Bu yardımlara "insani yardım" denir.

Göçmenlerin uyum süreçlerini anlatan kavramlarda araştırmalarda fazlaca yer almaktadır. Bu kavramlardan biri olan entegrasyon, göçmenlerin bireysel veya toplumsal olarak göç ettikleri ülkeye uyum sağlama süreçlerini ifade etmektedir.

1.3. GÖÇ VE RUH SAĞLIĞI

Bireylerin ruh sağlığı doğal afet, göç, ekonomik kriz gibi durumlardan olumsuz etkilenebilmektedir. Son yıllarda yaşanan yoğun göç hareketleriyle birlikte göçün psikolojik etkilerini araştıran çalışmalar önem kazanmıştır. Göçmenlerde görülen psikolojik sorunlar genellikle yaşadıkları göçün kendisinin bir travma olduğunu düşündürmektedir (Acartürk, 2016). Bireyin yaşadığı güvenli alandan çıkıp başka bir bölgede yaşamına devam etmesi psikolojik sorunlar için risk faktörü sayılmaktadır. Göçmen olmanın depresyon ve kaygı bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıklara yakalanma olasılığını arttırıp arttırmadığı araştıran bir çalışmada göçmenlerin bu hastalıklara daha yatkın oldukları ortaya çıkmıştır (Kuşdil, 2014). Göçmenlerin yaşadıkları bölgenin nüfusuna oranla daha fazla psikolojik sorunu olmadığını söyleyen araştırmalar olsa da, bu oranın çok fazla olduğuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Koydemir ve Schütz'ün (2014), araştırmalarına göre Almanya'da yaşayan Türkler Alman nüfusuna oranla daha fazla psikolojik soruna sahiptir.

Göçmenlerde kaygı düzeyinin yüksek olduğu yapılan araştırmalar sonucunda karşımıza çıkmaktadır. Göç ettikleri bölgelerde nelerle karşılaşacaklarını, nasıl hayatlarını sürdüreceklerini bilmeyen göçmenlerde özellikle gelecek kaygısı oluşabilmektedir. Sosyokültürel uyum düzeyleri düşük olan göçmenlerde anksiyete ve stres düzeyinin yüksek olduğu ve bunun sonucunda göçmenlerin yüksek düzeyde depresyon belirtilerine sahip olduğu görülmüştür. Tuzcu ve Bademli'nin (2014), göçmen işçiler ile yaptığı araştırmada katılımcıların %38'inin yasal sorunlar, sosyal izolasyon ve çalışma koşulları ile ilişkili yüksek düzeyde stres yaşadıkları belirtilirken % 18.4'ünde anksiyete, % 41.6'sında depresyon saptanmıştır.

Yapılan araştırmalarda psikoz oranının da dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Psikoz türleri arasında da şizofreninin daha fazla olduğu görülmüştür. Hollanda'da göçmenlerle yapılan bir araştırmada şizofreni oranının

yerli nüfusa oranla daha fazla olduğu görülmüştür (Sijben & Selten, 1994). Bu çalışmada dikkat çeken bir diğer nokta da Faslı göçmenlerin şizofreni oranının diğer göçmenlerin şizofreni oranından daha fazla olmasıdır. Bu araştırmalar göç ve psikoz ilişkisinin incelenmesi ve anlaşılması için önemli katkılar sunmaktadır.

Amerika'da Norveçli göçmenlerle yapılan bir araştırmada ise göçmen olarak Amerika'da yaşayan Norveçlilerin Norveç'te kendi ülkelerinde hayatını sürdüren Norveçlilere oranla şizofreni olma oranları daha yüksek bulunmuştur (Kuşdil, 2014). Şizofreni oranı açısından en dikkat çekici sonuçlara İngiltere'de ulaşılmıştır. İngiltere'de yaşayan göçmenlerde şizofreni oranı üç-dört kat daha yüksek olduğu görülmüştür. Hintli, Asyalı ve Afrikalı göçmenlerle yine Londra'da yapılan araştırmaya göre ise paranoid bozukluğun yaygın olduğu ve şizofreni oranının ikinci nesil göçmenlerde de belirgin oranda yüksek olduğu görülmüştür (Sevinçok, 2000).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'YE YAPILAN GÖÇLER

Türkiye, Avrupa ve Asya'yı bağlayan köprü niteliğinde olduğundan dolayı stratejik olarak çok önemli bir noktadadır. Özellikle son yıllarda Ortadoğu ülkelerinde yaşanan iç savaş ve terör saldırıları Türkiye'nin çok fazla göç almasına neden olmuştur. Bu göçler Türkiye'nin ekonomik, sosyokültürel ve demografik yapısını etkilemektedir.

Türkiye tarih boyunca stratejik konumu dolayısıyla birçok kitlesel göçe ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve toprak kaybetmesiyle birçok Müslüman sınırlar dışında kalmıştır. Cumhuriyetin kurulmasıyla bu sorun gündeme gelmiş ve Lozan Antlaşması'nda mübadele maddeleri yer almıştır. Buna paralel olarak cumhuriyet tarihinde ilk kitlesel göç mübadeleler ile gerçekleşmiştir. Bu maddeler özellikle Balkan ülkelerini kapsamakla birlikte en yoğun mübadele Yunanistan ile gerçekleşmiştir. Türkiye ve Yunanistan'ın mübadele konusunda anlaşmasına rağmen göçün zorunlu mu gönüllü mü olacağı konusunda birtakım anlaşmazlıklar oluşmuştur. Mübadele gönüllülük esasıyla başlasa da sürecin uzayacağı anlaşılınca zorunlu olmasına karar verilmiştir. Bu göç hareketinin sonunda Anadolu'dan Yunanistan'a yaklaşık 1.200.000 Türkiye uyruklu Ortodoks Rum gitmiştir (Arı, 2014).

Türkiye'nin en yoğun göç aldığı bir diğer ülke ise Bulgaristan'dır. Mübadele döneminde Bulgaristan'dan da göç alınmıştır. Fakat Bulgaristan'dan en yoğun göç 1989'da gerçekleşmiştir. Bu göçün temel sebebi ise Bulgaristan Devleti'nin Bulgaristan'daki Türklere uyguladığı baskılardır. Bulgar yönetimi Türkçe yasağı, Türk müziği yasağı, Türk giysileri yasağı gibi yasaklar getirerek Bulgaristan'da yaşayan Türklerin haklarını kısıtlamıştır. Türkçe isim ve soyisimleri kitlesel olarak değiştirmiş ve Türk kültürünün izlerini yok ederek Bulgar kültürünü aşılama çalışmıştır. Bu baskı özellikle 1984-1989 yılları arasında uygulanmıştır (Uslu & Ceylan, 2019). Yaşanan bu sürecin ardından Türkiye sınırlarını tamamen açmış ve vizesiz geçişe izin vermiştir. Fakat göçmen sayısının 360 bini aşması kontrollü geçiş sürecine geçilmesine neden olmuştur. Devam eden bu göçlerle birlikte Türkiye

göçmenlere yönelik çalışmalar başlatmıştır. Bunlar arasında göçmenlere yaşanacak yer tahsis edilmesi, göçmenlerin mesleklerine uygun işlerin bulunması, okula başlayan öğrencilere maddi destek sağlanması gibi çalışmalar vardır. Bu çalışmalar paralelinde göçmenler 1991’de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına alınmaya başlanmıştır.

Türkiye’ye yakın tarihte gerçekleşen göçlerden biri de Suriye göçüdür. Ortadoğu’da gerçekleşen Arap Baharı sonrası birçok ülke parçalanmış, rejim değiştirmiş ve iç savaş yaşamıştır. Türkiye’nin sınır komşusu olan Suriye de iç karışıklık yaşayan Ortadoğu ülkelerinden biri olmuştur. Bu karışıklar sonucu can ve mal kaybı yaşanmaya başlamasıyla Suriye göçü başlamıştır. Suriye vatandaşları çoğunlukla Lübnan, Ürdün ve Türkiye’ye göç etmişlerdir. 2011 yılının Nisan ayında Suriye’den girişlere izin verilmiş ve açık kapı politikası uygulanmıştır (Uslu & Ceylan, 2019). Göç sırasında Türkiye-Suriye politik görüşmeleri devam etse de bir sonuç alınamamış ve göçler artarak devam etmiştir. Türkiye’ye gelen göçmenler için öncelikle Suriye sınırında yer alan şehirlere çadır kentler kurulmuştur. 2011 yılında başlayan göç hareketliliği yıllarca sürmüş ve 2021’de Türkiye’deki kayıtlı Suriyeli sayısı Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından 3.726.206 olarak açıklanmıştır. Sayının bu kadar artmasıyla birlikte göçmenler sadece kamplarda misafir edilmemiş ve ülkenin birçok yerine yayılmışlardır.

Açık kapı politikası sonucu çok sayıda göçmenin Türkiye’ye gelmesi beraberinde birtakım sosyal, ekonomik ve toplumsal sorunu da getirmiştir. Suriyelilerin bir bölümünün kayıt dışı çalışmaları iş piyasasını olumsuz etkilemiştir. Yoğun göç alan Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki şehirlerde ise kira ve konut fiyatlarında artış, kültürel yaşamdaki farklılıkların günlük hayata yansımaları kamuoyunda tepkiye yol açmıştır. Toplumsal sorunların başında ise çok eşliliğin ortaya çıkması, kadın ve çocuk istismarının yaşanması, etnik veya mezhepsel kutuplaşmaların oluşması gelmektedir.

2.1. IRAK'TAN TÜRKİYE'YE YAPILAN GÖÇLER

Türkiye özellikle komşu ülkelerden kitlesel göç alan bir ülke konumundadır. Irak'tan Türkiye'ye yapılan göçlere bakıldığında bu göçlerin dört başlıkta incelenebileceği görülmektedir. Bunlar; Irak-İran Savaşı, 1991 Körfez Savaşı, 2003 ABD'nin Irak'ı İşgali ve 2014 İŞİD sonrası yaşanan göçler olarak başlıklara ayrılabilir.

1979'da Irak yönetimine gelen Baas Partisi ve Saddam Hüseyin bölgede yaşayan Türkmenlere çeşitli asimilasyon politikaları uygulamaya başlamıştır. Bu politikalarla Türkmenler Araplaştırılmaya çalışılmıştır. Türkmen liderlerinin 1980 yılında idam edilmesiyle baskılar artmıştır. Bu baskılar devam ederken sekiz yıl sürecek Irak-İran savaşı başlamıştır. Yaşanan bu olumsuz süreçlere paralel olarak Türkiye'ye düzensiz bir göç hareketi başlamıştır. Ayrıca bu göç hareketiyle birlikte daha önce Türkiye'ye eğitim için gelen öğrenciler de yerleşme kararı almış ve geriye dönmemiştir. O dönemde Türk soylulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının kolaylıkla verilmesi ve gelenlerin eğitim seviyesi yüksek bireyler olduğundan iş bulma konusunda zorluk yaşamamaları göçü kolaylaştıran faktörlerden olmuştur. Irak-İran Savaşı'nın bitişiyle karşımıza çıkan bir diğer kitlesel göç hareketi de Halepçe'de yaşanan olaylar sonucu olmuştur. 5 bin kişinin ölümüne sebep olan kimyasal saldırı sonucu yaklaşık 100 bin Kürt Türkiye'ye göç etmiştir. Saddam Hüseyin ve Baas Partisi'nin hüküm sürdüğü 2003 yılına kadar olan baskılar, uygulanan ambargolar Iraklıların sosyoekonomik ve siyasi sebeplerden dolayı zaman zaman bireysel zaman zaman da kitlesel göçüne sebep olmuştur.

2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgaliyle Baas rejimin düşmesi Iraklıları umutlandırmış ve istikrarın olacağına dair inançlarını arttırmıştır. Bu dönemde göç ivmesi azalmış ve daha önce göç edenlerin dönemsel geri dönüşleri de başlamıştır. Fakat kısa süre içerisinde şiddetlenen çatışmalar yeni göç hareketlerini tetiklemiştir. Bu göç hareketlerinin tetiklenmesinde güvensizlik ve belirsizlik hissi de önemli ölçüde etkili olmuştur (Danış, 2010). Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin (ORSAM) 2010 yılında yayımladığı raporda 2003 sonrası iktidar konumlarının

değişmesiyle yaşam koşulu zorlaşan Türkmenlerin ve Hristiyanların daha çok göç ettiğini ifade etmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), ABD'nin ülkeye huzur ve güven getireceği düşüncesiyle Iraklıların iltica dosyasını askıya almış bu da komşu ülkelere göç edecek Iraklıların uzun süre bekletilmesine neden olmuştur.

2.1.1. 1991 Sonrası Türkmen Göçü

Irak'taki göç hareketlerini incelediğimizde kitlesel olarak yapılan en büyük göçün 1991'de olduğu görülmektedir. I.Körfez Savaşı devam ederken ülkenin kuzeyinde Kürtlerin ayaklanması ve bazı şehirlerde yönetimi ele alması kitlesel bir göçe sebep olmuştur. Türkmenler, Araplar, Kürtler ve Süryaniler gruplar halinde Türkiye, Lübnan, İran ve Suriye'ye yönelmiştir. Bu göç hareketiyle 4 milyon insan yurtdışına göç ederken bir o kadar insan da Irak içinde yer değiştirmiştir (Danış, 2010).

Irak'ta başlayan bu ikinci göç dalgasına hazırlıksız olan Türk hükümeti hem imkan kısıtlılığı hem de terör olaylarından dolayı önemli bir bölümünü Kürtlerin oluşturduğu bu göç dalgasına çekinceli yaklaşmıştır. Daha sonra uluslararası kamuoyunun da etkisiyle sığınmacılar kabul edilmiştir. Sığınmacılar çoğunlukla gece saatlerinde ve dağlık bölgelerden Türkiye'ye giriş yapmıştır. İlk olarak bölge halkı ve Türk askerinin yardımıyla sığınmacılar; barınma, yeme-içme gibi ihtiyaçlarını karşılamıştır. Hakkari ve Şırnak çevresinde yaklaşık yirmi kamp kurularak göç daha kontrol edilebilir bir noktaya ulaşmıştır. Bu kamplara hem ulusal hem de uluslararası kuruluşlardan yardım sağlanmıştır. Göç hareketi devam ederken Türkiye'nin oluşturduğu güvenli bölge politikasıyla birçok sığınmacı geri dönmüştür (Uslu & Ceylan, 2019). Türkiye'de kalan sığınmacıların bir kısmı mülteci olarak başka ülkelere gönderilirken bir kısmı da Türkiye ikamet ve vatandaşlık almıştır. İkamet ve vatandaşlık alanların çoğunluğunu Türkmenler oluşturmaktadır. Dil ve kültür benzerliğinden dolayı Türkmenlerin Türkiye'ye daha hızlı uyum sağladıkları ve Türkiye'yi anavatan olarak kabul ettikleri görülmüştür (Saatçi, 1996).

2.1.2. 2014 Sonrası Türkmen Göçü

2014'te İŞİD'in Irak'ın çeşitli bölgelerinde toprak hakimiyetine sahip olmasıyla Irak'tan göç hareketi başlamıştır. İŞİD'ten en fazla etkilenen ve göç etmek zorunda kalan bölgelerden biri de Telafer'dir. Telafer, Musul şehrine bağlı ve Irak'ın en büyük ilçesidir. Nüfusun büyük çoğunluğu Türkmenlerden oluşmaktadır. Telafer'de herkesin Türkçe konuştuğu, aralarında genellikle yabancı barındırmadıkları ve sert mizaçlı oldukları bilinmektedir (Saatçi, 2015). Telafer halkı Türkmen kültürü bakımından da önemli bir zenginliğe sahiptir.

2014 Haziran ayına bakıldığında Musul'un İŞİD tarafından işgal edildiği görülmektedir. İşgal sonrası bölgeye yapılan silahlı saldırılar ve can kayıpları Telaferlilerin göç etmesine sebep olmuştur. Göç hareketi hem Irak içinde olurken hem de çevre ülkeler olan Türkiye, Lübnan ve Ürdün'e olmuştur. Türkiye'ye göç eden Telaferlilerin gayriresmi yollardan geldiği bilinmektedir. Bu nedenle Türkiye'deki Telaferli sayısı hakkında resmi bir veri bulunmamaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının paylaştığı verilere göre Telaferlilerin büyük çoğunluğu Ankara'da yaşamaktadır. ORSAM 2017'de yaptığı araştırmada Telaferli Türkmenlerin büyük bölümünün sosyal hayata kolay entegre olduğu ve Türkiye'ye uyum sağladığı belirtilmiştir.

Yapılan araştırmalarda Telaferli Türkmenlerin geri dönüş konusunda umutsuz oldukları görülmektedir. Bu umutsuzluğun sebebi olarak hem Irak Devleti'ne olan güvensizlik hem de bölgenin restorasyonunun uzun süreceği belirtilmektedir. 2017'de Musul'un kurtarılmasıyla bir kısım Telaferli geri dönsede çoğunluğu Türkiye'de kalmaya devam etmektedir. Dönenlerin Telaferde memur olarak çalışanlar ve öğrencilerin olduğu bilinmektedir (Duman, 2017). Türkiye'de kalan Telaferlilerin çoğunluğu gençlerden oluşurken bu gençlerin bir kısmı Türkiye'ye uyum sağladığı için kalmak istemekte bir kısmı ise Türkiye üzerinden Birleşmiş Milletler aracılığıyla farklı ülkelere sığınmak istemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU

3.1. TANIMI VE TARİHÇESİ

Travma kavramı bireyi ruhsal ve bedensel olarak çok farklı şekillerde sarsan ve inciten her türlü olayı adlandırmak için kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu ise travmayı ruh biliminde ‘sarsıntı’ olarak tanımlamaktadır (TDK, 2022). Travmanın 1800lerin başında histeriye benzer şekilde tanımlandığı bilinmektedir. O dönemlerde histerinin sadece kadınlarda görüldüğü ve mistik olaylarla bağlantılı olduğu düşünülmekteydi (Kokurcan & Özsan, 2012). Charcot travmayı bilimsel alana dahil etmiş fakat hastaların ruhsal durumuna odaklanmadığı için yetersiz kalmıştır.

1870 yılındaki Fransa-Prusya Savaşı’na kadar stresli yaşam olaylarının kalıcı bir ruhsal rahatsızlığa yol açmadığı kabul edilirken savaştan dönen ve cephede arkadaşlarının ölmesine, yaralanmasına şahit olan askerlerin histerik kadınlar gibi davranmaya başladıkları görülmüştür. Savaş sonrasında askerlerin yaşadığı davranış değişikliklerinin fiziksel travmaya bağlı gerçekleştiği düşünülmüştür. Bu fiziksel travma ‘bomba şoku’ olarak isimlendirilmiştir. Askerlere geleneksel bir bakış açısıyla bakıldığından dolayı bir askerın savaşla gurur duyması ve herhangi bir tepki vermemesi beklenmiştir. Duygusal olarak tepki veren askerlere ise ‘ahlaken sakat’ denmiştir. 1941’de Abraham Kardiner, savaş travmasıyla ilgili ilk ciddi çalışmayı yapmıştır. II. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte muharebe nevrozuna ilgi tekrar artmıştır.

1980 yılına gelindiğinde travma kavramının kabul edildiği ve Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı’na (DSM) eklendiği görülmektedir. DSM-I’ e göre kişi ciddi bir fiziksel veya yüksek duygusal strese neden olan bir olaya maruz kalmalıdır. DSM-I’deki yüzeysel olay tanımı DSM-III’te genişletilmiş ve zorlu yaşam olaylarına ‘travma’ denilmeye başlanmıştır. Savaş, depresyon, tecavüz gibi fiziksel bütünlüğe tehdit oluşturan her türlü olay dahil edilmiştir. DSM-IV’te ise

bir olayın travmatik olması için normal insanların deneyimlediği sıradan olayların dışında olma zorunluluğu kaldırılmıştır.

Travma Sonrası Stres Bozukluğu'nun(TSSB) belirtileri arasında artan kaygı düzeyi, uyarılma ve tepki düzeyinde artış gibi belirtiler yer alır. Bu belirtiler belirli bir stresöre yönelik aşırı tepkileri kapsamaktadır. Bireyde TSSB belirtilerinin ve tanısının değerlendirilmesi ciddi travmalar söz konusu olduğunda gündeme gelmektedir (Kring, Johnson, Davison, & Neale, 2015). Bu tanımlar için kişi cinsel saldırı, yaralanma gibi olaylara maruz kalmış veya şahit olmalıdır. Bir kişinin TSSB geliştirip geliştirmeyeceğini belirlemek için travmanın şiddetine bakılmalıdır. Vietnam Savaşı'ndan sonra yapılan araştırma sonuçlarına göre savaşta yer alan askerlerin %20'sinde TSSB görülürken esir düşen askerlerin %50'sinde TSSB görülmüştür (B, Dikel, Eberly, & Blank, 1997). Travma şiddeti dışında travmanın türü de etkili bir faktördür. İnsanların yol açtığı travmalar doğal travmalara nazaran daha fazla TSSB'ye yol açmaktadır.

Toplumda görülme riski toplumdaki stresörlerin sıklığıyla paraleldir. Her yaşta görülmekle birlikte daha çok genç yetişkinlerde karşımıza çıkmaktadır. Birçok kaygı bozukluğunda görülen cinsiyet dağılımının TSSB'de de benzer olduğu görülmektedir. Travmaya maruz kalan insanlardan kadınlar erkeklerden iki kat daha fazla oranda TSSB geliştirme olasılığına sahiptir (Breslau, Chilcoat, Kessler, & Davis, 1999). TSSB tanısı alan insanların genellikle eştanı da aldığı görülmektedir. En yaygın görülen eştanılar arasında kaygı bozuklukları, majör depresif bozukluk ve madde kullanımı bulunmaktadır (Kring, Johnson, Davison, & Neale, 2015).

Bilişsel modele göre TSSB tanısı almaya travmatik olayın kendisi değil, bireyin travmatik olaya verdiği tepki sebep olmaktadır. Travmanın yarattığı sıkıntıdan ve bilgi yükünden kurtulmak için inkar, hissizleşme, amnezi ve diğer disosiyatif stratejiler kullanılır. Bu stratejiler travma anında yaşamsal bir önem taşısa da daha sonrasında da kullanılmaya devam edildiğinde, duygusal işleme önlenebilir. Travma zamanı durdurur, travmanın yaşandığı an bellek ve hayal gücünde sabitlenir. Doğal işleyişleri yoğun ve şiddetli duygularla engellenir ve bu travmatik anılar sözel bir bağlamda organize edilemez.

TSBB'nin risk faktörlerine baktığımızda beynin korku alanındaki aktive artışı, nörotisizm, negatif duygulanım gibi faktörler karşımıza çıkmaktadır. Özellikle nörotisizm ve negatif duygulanımın TSSB'nin yordayıcısı olduğu bilinmektedir (Kring, Johnson, Davison, & Neale, 2015). TSSB'nin nörobiyolojik faktörlerine baktığımızda ise ilk olarak amigdala aktivisinde artış görülmektedir. Bellek işlevlerinden sorumlu hipokampus hacminin ise TSSB tanısı alan insanlarda tanı almayanlara göre daha küçük olduğu görülmektedir (Bremner, et al., 2003). Hipokampus hacminin TSSB etkisini incelemek için biri gazi olan tek yumurta ikizlerinin beyni görüntülendiğinde gazi olan kişinin hipokampus hacminin daha küçük olduğu görülmüştür. Bu araştırma sonrası dikkat çeken bir diğer noktada insanın travmaya maruz kalmadan sahip olduğu hipokampus hacmidir. Hipokampus hacmi ortalamadan daha az olan insanların TSSB tanısı alma ihtimali daha yüksektir (Kring, Johnson, Davison, & Neale, 2015).

TSSB'ye yönelik ilaç tedavisi ve psikolojik tedavi bulunmaktadır. İlaçla tedavi de seçici seretonin geri alım inhibitörü grubunda yer alan antidepresanlar kullanılmaktadır. Psikolojik tedavide ise kaygı bozukluklarının tedavisinde de sık sık kullanılan maruz bırakma yöntemi uygulanmaktadır. Bu yöntemin odağında kişinin travma anıları ve travmayı hatırlatan uyaranlar ile yüzleşmesi vardır. Bu yöntemle hissedilen kaygının azalması ve kişinin travma üzerinde daha kontrol sahibi olması hedeflenir. Kişi uygun olduğunda travmayı hatırlatan uyaran ve durumlara doğrudan maruz bırakılır. Bazı vakalarda ise hayali maruz bırakma kullanılır. Bradley ve arkadaşlarının (2005), yaptığı araştırmaya göre doğrudan veya hayali olarak travmayla ilgili olaylara odaklanan maruz bırakma tedavisi yapılandırılmamış psikoterapi ve antidepresan tedavisinden çok daha etkilidir.

Maruz bırakma yöntemine ek olarak TSSB tedavisi için birçok bilişsel strateji kullanılmaktadır. Kendini suçlama eğilimlerine yönelik bilişsel işleme süreçlerine odaklanan terapötik müdahaleler de geliştirilmiştir. Richard Bryant ve arkadaşları (1999), yaptıkları araştırma sonucunda akut stres bozukluğuna olan müdahalelerin TSSB'nin ortaya çıkma olasılığını azalttığını bulmuşlardır.

3.2. DSM-5TANI KRİTERLERİ

DSM-5’te travma sonrası stres bozukluğu, travma ve stresör ilişkili bozukluklar arasında yer almaktadır. TSSB belirtileri dört grup halinde bulunmaktadır: istem dışı travmatik olayın yeniden deneyimlenmesi. Kişinin olayla ilgili tekrarlayıcı anılarının varlığı ve kabuslar görmesi. Olayı hatırlatan durum ve uyaranlardan yoğun düzeyde rahatsızlık duyma ve fizyolojik tepki vermesi. DSM-5’te son şeklini alan detaylı TSSB belirtileri aşağıdaki gibidir:

A. Aşağıdaki yollardan biriyle (ya da birden çoğuyla), gerçek ya da göz korkutucu bir biçimde ölümle, ağır yaralanmayla karşılaşmış ya da cinsel saldırıya uğramış olma:

- Doğrudan bir olay yaşama.
- Başkalarının başına gelen olaylara tanıklık etme.
- Bir yakınının ya da arkadaşının başına bu tür örseleyici olay geldiğini öğrenme (Kaba güç ile veya kaza sonucu gerçek ölüm veya ölüm olasılığı).
- Örseleyici olayın sevimsiz ayrıntılarıyla, yineleyici bir biçimde ya da aşırı bir düzeyde karşı karşıya kalma (Medya yolu hariç).

B. Aşağıdaki istem dışı ve girici nitelikte olan belirtilerden en az birinin varlığı:

- Tekrarlayıcı, istem dışı gelen ve sıkıntı yaratan travma anıları veya çocuklarda travma temalarının yer aldığı tekrarlayıcı oyunlar.
- Olaylar ile ilişkili tekrarlayıcı ve sıkıntı veren rüyalar.
- Kişinin travmatik olay yeniden yaşanmış hissinde kapılması veya davranması gibi disosiyatif tepkiler veya çocuklarda oynanan oyunlarda travmanın yeniden canlandırılması.
- Travmatik olayı çağrıştıran uyaranlarla karşılaşınca yoğun veya uzun süreli ruhsal sıkıntı yaşama.

C. Aşağıdaki kaçınma belirtilerinden en az biri:

- Olayı çağrıştıran içsel uyaranlardan(düşünce, duygu, anı vb.) kaçınma.
- Olayı çağrıştıran dışsal uyaranlardan(insanlar, nesnelere, yerler vb.) kaçınma.

D. Aşağıda verilen bilişler ve duygudurumdaki olumsuz değişimlerden en az ikisi:

- Travmatik olayın önemli bir bölümünü hatırlayamama.
- Kendisi veya başkaları ile ilgili abartılı ve tekrarlayıcı olumsuz inançlar veya beklentiler.
- Olay için abartılı ve tekrarlayıcı şekilde kendini veya başkalarını suçlama.
- Tekrarlayıcı olumsuz duygusal durum veya 7 yaşından küçük çocuklarda sıkça olumsuz duygular yaşanması.
- Aktivitelere duyulan ilgide veya katılımda belirgin bir azalma.
- Başkalarından kopma, yabancılaşma duyguları veya 7 yaşından küçük çocuklarda sosyal içe çekilme.
- Sürekli biçimde olumlu duygular yaşayamama.

E. Aşağıda verilen uyarılma ve tepki gösterme biçimlerindeki değişimlerden en az ikisi:

- Öfke patlamaları, saldırganlık, kızgınlık.
- Sakınmaksızın davranma veya kendine zarar verici davranışlarda bulunma.
- Her an tetikte olma.
- Abartılı irkilme tepkisi gösterme.
- Odaklanma güçlükleri.

- Uyku bozukluğu.

F. Belirtiler travmatik olaydan sonra başlamıştır veya kötüleşmiştir ve bir aydan daha uzun süreyle görülmektedir.

G. 7 yaşından küçük çocuklarda tanı için A, B, E ve F ölçütleri karşılanmalıdır; C veya D kategorisinin herhangi birinde yalnızca bir belirtinin karşılanması yeterlidir.

3.3. TRAVMA VE GÖÇ

Son yıllarda tüm dünyada hem göçmenlerle ilgili hem de göç olgusuyla ilgili çalışmalar artarak devam etmektedir. Göç psikolojik, ekonomik ve sosyolojik sebeplerle bir yerden başka bir yere yapılan zorunlu veya gönüllü bir yer değiştirme hareketidir. Göç, travma tanı kriterleri için gerekli bir hayati tehlike bulundurmada da oldukça travmatik olabilmektedir. Sosyokültürel değişim, modernleşme, asimilasyon ve adaptasyon çerçevesinde yapılan araştırmalar travma ve göç arasında önemli bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır (Derin, 2020). Bireylerin göç sırasında ve sonrasında yaşadıkları zorluklar travmatik bir olay gibi algılanabilmektedir. Bu zorluklar arasında işsizlik, yabancılaşma, kendi kültürlerinden uzaklaşma, sosyal destekte azalma ve yalnız hissetme yer almaktadır. Záleská ve arkadaşlarının (2014), yaptığı çalışmaya göre yerel halkın göçmenlere karşı yaptığı dışlayıcı davranışlar bireylerin hem uyum düzeyine hem de savunma mekanizmalarına zarar vermektedir (Záleská, Brabcová, & Vacková, 2014).

Ülkelerinden savaş, terör gibi nedenlerle zorunlu göç eden bireyler yalnızca geldikleri yerin kültürüne, yaşam şekline uyum sağlamakta sorun yaşamamakta aynı zamanda travma sonrası stres bozukluğu, disosiyatif bozukluk gibi psikopatolojiler de geliştirebilmektedir. Bu travmalara göç öncesinde, göç sırasında veya göç sonrasında maruz kalabilmektedirler. Ailelerinin veya arkadaşlarının ölümüne tanık olan göçmenler şiddetli travmalar deneyimlemektedir. Papageorgiou ve arkadaşlarının (2000), yaptığı bir çalışmada, göç sebebiyle ebeveyn kaybı ya da yakın çevrelerinden birisinin ölümüne tanık olan kişilerin daha fazla travmatize olduğu saptanmıştır. Savaş nedeniyle göç eden yetişkinlerle yapılan bir araştırmaya göre de savaşın sonlanmasından üç yıl sonra bile göçmenlerde TSSB belirtileri

görülebilmektedir (Hasanović, 2012). Göçmenlerde travmanın en belirgin emosyonel belirtileri olan korku, çaresizlik, suçluluk duygusu, dissosiyatif reaksiyonlar görülmektedir.

Göçün psikolojik etkilerini ortaya koymak amacıyla yapılan birçok araştırmada, göçmenlerdeki TSSB oranının, göç edilen ülkenin genel nüfusa oranla on kat daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Göç öncesi, göç sırasında ve göç sonrası yaşanan travmalar daha sonraki nesilleri de etkileyebilmektedir. Ebeveynlerle çocuklar arasında var olan kuşaklararası farklılaşma oranı göçmenlerde karşımıza daha farklı bir oranla çıkmaktadır. Genç kuşak daha hızlı uyum sağlarken yaşlı kuşak ise kültürlerine bağlılık gösterir ve kültürlerini koruma eğilimindedir. Bu kapsamda 1990 yılında göçmenlerle yapılan bir araştırmaya göre yaşlı nüfusun arkadaşlarından uzaklaşması, yeni arkadaş edinmekte yaşadıkları güçlük, yalnız başına hareket edememe, yeni dili öğrenmede yaşadıkları problemler ve fizyolojik hastalıkların artışı ile mücadele ettikleri görülmüştür.

Kendi ülkelerinden çeşitli sebeplerle ayrılan ve daha iyi bir yaşam arayışında olan göçmenler algıladıkları ilk dünya ve güvenli alanlarından uzaklaşmış olurlar. Göçmenlerin yeni geldikleri kültüre, iletişim biçimlerine uyum sağlama süreçlerinde ruhsal gelişim görülebileceği gibi ruhsal sıkıntılar da yaşanabilmektedir. Bu sıkıntılara sebep olabilecek bir diğer olgu ise yastır. Göçmenler sevilen bir bireyin kaybında yaşanan yas sürecine benzer bir süreç yaşayabilmektedir. Yaşanan yerden ayrılmasının yasıyla birlikte yaşanan travmatik olaylar ve göç edilen ülkeye uyumdaki zorluklar yas sürecinin uzamasına neden olmaktadır. 2018 yılında Suriyeli kadınlarla yapılan bir araştırmaya göre kadınların geride bıraktıkları akrabaları, arkadaşları ve anayurtlarını geride bırakmanın yasını tuttıklarını belirtmişlerdir. Grupta yer alan kızını Suriye’de bırakmak zorunda kalan 34 yaşındaki bir kadın şunları ifade etmiştir: *“Suriye’den Türkiye’ye geldiğimde psikolojim bayağı kötüydü. Kızını bırakmış bir anne... Yalnız buraya gelmiş her şeyden umudum kesilmiştim, artık kimseyle konuşmuyordum bile hiç kimseye güvenim bile yoktu...”*. Akrabalarını, arkadaşlarını geride bırakmanın dışında vatanlarını geri bıraktıkları için üzüntülerini ifade etmişlerdir (Çelebi, 2018). Göçmenlerle travma konusu incelendiğinde

göçmenlerin TSSB tanı kriterlerinin tümünü taşımasalar da bazı tanı kriterleriyle şiddetli stres bozukluğu yaşayabildikleri görülmektedir. Jenkins'ın (1991), yaptığı araştırmaya göre göçmen kadınlar göç travmasına bağlı sık sık kabuslar görmekte fakat kaçınma davranışında bulunmamaktadırlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK

Her birey günlük yaşantısında strese maruz kalmakta bununla birlikte travmatik olaylar yaşayabilmektedir. Karşılaşılan bu stresörler ve travmatik olaylar bireyin iyi oluş durumunu olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etki düzeyiyle baş edebilmek ve olumsuz etki düzeyini değiştirebilmek kişiden kişiye farklılaşmaktadır. Farklılaşan bu düzeylerin nasıl ve neden değiştiği merak edilmiş ve dayanıklılık ile ilgili araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Türk Dil Kurumu'na göre dayanmak kelimesinin tanımlarından biri "Zarar görmemek, varlığını korumak, hasar görmemek"tir (TDK, 2022).

Psikolojik dayanıklılık kavramının tanımı üzerinde henüz ortak bir görüş olmasa da ruhsal bozukluklara karşı koruyucu olan faktörleri kapsayan bir kavramdır. Yapılan bir tanıma göre ise psikolojik dayanıklılık, kişi travmaya maruz kaldıktan sonra koruyucu faktörler ve risk faktörlerinin etkileşimi sonucu yaşanan süreçte kişinin buna uyum sağlama düzeyidir (Luthar, Cicchetti, & Becker, 2000). Klohnen (1996), ise psikolojik dayanıklılığı tanımlarken stresörleri açıklamış ve kişinin bu stresörlere karşı esnek bir uyum sağlama kapasitesi olarak tanımlamıştır. Rutter, psikolojik dayanıklılığın bir özellikten ziyade bireyin çevresiyle kurduğu ilişki sonucu oluşan etkileşim türüne bağlı olduğunu ifade eder. Bir başka tanıma göre ise psikolojik dayanıklılık, kişinin bilişsel, duyusal ve davranışsal olarak kendini değiştirme durumudur (Christine & Kashubeck, 1999).

Psikolojik dayanıklılık kavramıyla ilk araştırmalara baktığımızda karşımıza Garmezy çıkmaktadır. Garmezy ebeveynleri şizofreni tanısı almış çocukları hem çocukluklarında hem de yetişkin olduklarında incelediğini ve bu kişilerin yetişkin olduklarında uyum sorunu yaşamadıklarını, sosyal becerilerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Garmezy, 1991).

Bir diğer öncü araştırmada ise doğum öncesi travma yaşayan, ruhsal bozukluğu olan ebeveynlerin çocuklarının 10 yıl arayla toplam 4 kere uyum tepkileri incelenmiştir. Werner'in araştırma sonucuna göre bu çocukların yaklaşık %35'i

normal gelişim göstermektedir ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri yüksektir. (Werner, 1993).

Psikolojik dayanıklılık yaşanan travmatik olay sonrasında başarılı uyum sağlamak için gereken koruyucu etmenleri bir arada değerlendirir. Uyum sağlama sürecini ele alır. Bu perspektifle bakıldığında kişinin yaşadığı bir travma, ailevi sorun, sağlık problemleri veya maddi sorunlar karşısındaki uyum süreci olarak görülmektedir.

4.1. RİSK FAKTÖRLERİ

Risk faktörleri, bireylerin normal gelişimlerini engelleyen olumsuz durumlar olarak tanımlanmaktadır. Bu faktörler kişinin çocukluğundan beri devam eden olumsuz durumlardır ve yetişkinlikte çeşitli ruhsal bozuklukların oluşmasına sebep olabilmektedir.

Psikolojik dayanıklılıkta risk faktörleri kişisel risk faktörleri, ailevi risk faktörleri ve toplumsal risk faktörleri olmak üzere 3 başlıkta incelenebilir. Kişisel risk faktörleri kişinin yaşadığı travmatik veya olumsuz olay karşısında başa çıkmasına engel olan, uyum problemi yaşama ihtimalini arttıran faktörlerdir. Özgüven eksikliği, agresif kişilik yapısı, uyumsuz davranışlar ve kişinin kendisini kontrol etme becerisinin zayıf olması belirgin özelliklerindedir (Kahve, 2017). Erken doğum ve kronik hastalıklar da kişisel risk faktörleri arasında yer alır. Ailevi risk faktörleri bireyin travmatik deneyimleri olmasına zemin hazırlayan veya travmatik deneyimlerle baş edip uyum sağlama sürecini engelleyen faktörlerdir. Bu faktörler arasında kalabalık, birlik olmayan, geçimsiz ve istismarın olduğu aileler örnek gösterilebilir. Ayrıca ebeveyn hastalığı, ebeveynlerin boşanması ya da ölümü de ailevi risk faktörleri arasında sayılabilir. Üçüncü risk faktöründe ise eğitim düzeyi, gelir durumu, toplumsal şiddet, doğal afetler ve göç gibi toplumsal olaylar yer almaktadır.

Psikolojik dayanıklılığın risk faktörlerine yönelik yaklaşımlar arasında Freedy ve arkadaşları tarafından oluşturulan “Çok Değişkenli Risk Faktörü Modeli” de vardır. Bu modele bakıldığında ruh sağlığı sorunlarının doğal

afetlerden önce, doğal afetler sırasında ve sonrasında çok çeşitli risk faktörlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu faktörler sonraki uyum sürecini de etkilemektedir.

Gürkan'a göre ise psikolojik dayanıklılığın risk faktörleri içsel ve dışsal olmak üzere iki başlıkta değerlendirilir. İçsel risk faktörlerine okul başarısızlığı, kronik hastalıklar ve erken anne olmak örnek gösterilebilir. Dışsal faktörler ise aile ilgisizliği, düşük ekonomik düzey, savaş ve doğal afet gibi faktörlerdir (Gürkan, 2014). Bireylerin risk faktörlerinin olumsuz durumlardan etkilenmeye yatkın oldukları dönem gelişim gösterdikleri çocukluk dönemidir. Bu dönemde bireylerin yaşadıkları olumsuz olay ve travmalar yaşam boyu onları daha fazla etkilemektedir (Howard, Dryden, & Bruce, 1999).

4.2. KORUYUCU FAKTÖRLER

Koruyucu faktörler yaşanan olumsuz olayların ve travmaların etkilerini azaltmakta veya bireyi korumaktadır. Bireyin yaşadığı olay ve travmalar karşısında uyum göstermesini sağlamaktadır. Psikolojik dayanıklılık düzeyinin risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin etkileşimleri sonucu oluştuğu söylenebilir.

Koruyucu faktörler bireyin yaşamına uyum göstererek hayata devam etmesini sağlar. Psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda risk faktörlerinden ziyade koruyucu faktörlere odaklanıldığı ve kişinin güçlü yönlerine daha çok değinildiği görülmüştür. Buna paralel olarak araştırmacılar bireyin yaşadığı olumsuz durum ve travmalara rağmen bireyi koruyan, iyi gelişmesini sağlayan etkenleri araştırmışlardır.

Koruyucu faktörler kişisel koruyucu faktörler, sosyal koruyucu faktörler ve ailesel koruyucu faktörler olmak üzere üç gruba ayrılmıştır (Garmezy, 1987). Abu Bakar ve arkadaşları (2010), bu faktörleri içsel ve dışsal olarak ikiye ayırmıştır. İçsel koruyucu faktörler kişisel etkenleri, dışsal koruyucu faktörler ise sosyal ve ailesel etkenleri kapsamaktadır. Kişisel koruyucu faktörler arasında fiziksel güçlülük, zeka, yetenek, öz yeterlilik, mizaç gibi çeşitli kişisel etkenler yer almaktadır. Thiessen'in (1993), yaptığı araştırmaya göre zeka seviyesi normal ve normal üstü

olan çocukların zorlu yaşam olayları karşısında çözüm üretmede daha yetenekli oldukları ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Başka bir araştırmada ise duygusal zeka düzeyi yüksek olan çocukların eğitim başarıları ve yetenek düzeylerinin yüksek olmasına paralel olarak psikolojik dayanıklılık düzeyleri de yüksektir (Eminağaoğlu, 2006). Kandel ve arkadaşlarının (1998), yaptığı araştırmada psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek olan çocuk ve ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyi düşük olan çocuk ve ergenlere göre zihinsel kabiliyetlerinin daha üst seviyede olduğu görülmüştür.

Psikolojik dayanıklılığın kişisel koruyucu faktörlerinden birisi de mizaçtır. Eminağaoğlu'nun (2006), yaptığı çalışmada uysal ve sakin mizaçlı çocukların diğer çocuklara göre stresle baş edebilme düzeylerinin yüksek olduğu ve daha fazla uyum sağlayabildikleri görülmüştür. Kişisel koruyucu faktörlerini araştıran birçok araştırmacı özgüven, geleceğe dair umutlu olma, öz saygı, güvenli bağlanma, öz yeterlilik, dışa dönüklük, problem çözme becerisi, duyarlılık, sorumluluk sahibi olma gibi etkenlerin psikolojik dayanıklılıktaki önemini vurgulamıştır (Kahve, 2017).

Sosyal koruyucu faktörler arasında ise kişilerin zorlu yaşam olayların üstesinden gelmesine yardımcı olan arkadaşlar, öğretmenler ve çevredeki kişilerdir. Son olarak ailesel koruyucu faktörlere bakıldığında aile içi iletişim ve kenetlenme düzeyinin yüksek olması, fiziksel kalabalığın olmaması psikolojik dayanıklılığı olumlu etkilediği görülmektedir. Destekleyici ebeveyn tutumları, ebeveynlerin bir arada olduğu aile yapısı, eğitim düzeyi yüksek ebeveynlere sahip olma ailesel koruyucu faktörler arasında yer alır.

Özet olarak bakıldığında psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek olan kişiler yaşadıkları olumsuz durumlara, stresörlere ve travmatik olaylara daha fazla uyum sağlayabilmektedir. Bu kişiler psikolojik olarak olumlu hissetmekte ve olumsuz hisseden bireylere göre daha iyi sosyal becerilere, daha fazla problem çözme becerisine, özgüven, özsaygı ve sosyal desteğe sahiptir. Bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyini bilmek yaşadıkları olay sonrasında TSSB tanısı alma riskini değerlendirmek ve buna bağlı olarak psikolojik önlemler almak için önemlidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SOSYOKÜLTÜREL UYUM

Küreselleşen dünyayla birlikte bireyler ekonomik nedenler, sosyal nedenler ve eğitim amacıyla daha fazla etkileşime girmektedir. Son yıllarda bu etkileşimi arttıran önemli bir faktör de göçtür. Yaşanan göçlerle birlikte sosyal değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Sosyal değişim ve dönüşüm sonucunda ise uyum, entegrasyon, aidiyet gibi kavramlar daha fazla araştırmada yer almaya başlamıştır.

TDK'ye (2022), göre uyum “Toplumsal çevreye veya bir duruma uyma, uyum sağlama, intibak, entegrasyon.” anlamına gelmektedir. Landis ve arkadaşlarına (2003), göre uyum, bireylerin karşılaştıkları yeni çevre ile uzlaşması sonucu belirli davranışları benimsemedir. Saygın ve Hasta (2018), ise uyum sağlamanın sadece bireyin yeni girdiği toplumla değil aynı zamanda kendisiyle sağlıklı bir iletişim kurabilmesi ve bunu sürdürbilmesi olarak ifade etmişlerdir. Uyum için birçok tanım yapılırken Philip'in yaptığı tanım daha çok kabul edilmektedir. Bu tanıma göre uyum bireyin gelenek göreneklere göre yaptığı davranış değişikliğidir (Murphy-Lejeune, 2002). Gençöz'e (1998), göre uyum süreci yaşamı sağlıklı bir şekilde sürdürbilmek, ihtiyaç duyulan farklı davranışları kazanmak için önemli bir süreçtir.

Uyum kavramını içeren araştırmalara bakıldığında göç olgusuyla birlikte karşımıza çıktığı ve bu kavrama ek olarak çok kültürlülük, empati, katılım, bütünleşme, asimilasyon gibi kavramlarla birlikte değerlendirildiği görülmektedir. Uyum sürecinde birey kendi kültürünü bir noktada korurken bir noktada da bulunduğu toplumla bütünleşmektedir. Göçmenler yıllarca başka bir kültürle yaşasalar da kendi kültürlerinden korudukları taraflar ya da yeni kültürle tanışıldığında kısa sürede değişen öğelerle karşılaşılabilir. Göç eden bireylerin bulunduğu toplumdaki bireylerini ifade eden bütünleşme kavramı sadece sosyokültürel bütünleşmeyi kapsamamaktadır. Bunun dışında göç eden bireyler sağlık, ekonomi, istihdam, eğitim gibi alanlarda da bütünleşmeye ihtiyaç duyar. Buradan anlaşıldığı üzere göç eden bireylerin uyumu kadar göç edilen devletin ve toplumunda göçmenlerle uyumu büyük önem taşımaktadır. Uyum, aidiyet ve kabul

görme genellikle sancılı bir dönem olarak sürmektedir. Özellikle 2014 sonrası Türkiye'ye yapılan yoğun göçten sonra bu süreç daha net görülmeye başlanmıştır.

Literatüre bakıldığında uyumun hem bireysel hem de kültürel boyutta ele alındığı görülmektedir. Kültürel boyutta karşılaşılan sosyokültürel yapıların önceki durumu, karşılaştıktan sonraki değişimi ve nihai değişime odaklanılır. Bireysel boyutta ise kültürel düzey ve psikolojik düzey açısından değerlendirilmektedir. Ward ve arkadaşları (1993), psikolojik uyumu kültürlerarası geçiş yapan bireylerin göç ettikleri yerlerde psikolojik olarak iyi olması olarak ifade etmektedir.

Göçmenlerin kendi kültürlerini göç ettikleri bölgelere taşınması beraberinde birtakım sorunları da getirmektedir. Göç eden bireylerin göç ettikleri yerlere, şartlara, kültürlere uyum sağlarken yaşadıkları zorluklar “kültür şoku” olarak tanımlanmaktadır. Kültür şoku; hayal kırıklığı, stres ve uyum sorunları gibi birçok olumsuzluğu içerir (Karataş, 2019). Oberg'e (1960), göre ise kültür şoku bireyin kendisine ait kültürü kaybetme korkusuna dayanan bir kaygı türüdür. Bir başka tanımda da Oberg'in tanımına benzer şekilde bireyin yeni kültürle çevrelenmesi ve bununla birlikte kendi kültürünü kaybetme korkusuyla verdiği psikolojik tepkiler olarak ifade edilmiştir (Rhinesmith, 1985). Adler (1975), ise kültür şokunu bireyin bulunduğu yerdeki kültürle teması ve etkilenmesiyle kendi kültürünü pekiştirememesine bağlı olarak yaşadığı duygusal tepkiler olarak tanımlamaktadır. Kültür şoku her bireyi farklı düzeyde etkilemektedir. Göçmenler yaşadıkları psikolojik, kültürel ve ekonomik uyum sorunlarına bağlı olarak travmatik durumlarla karşılaşabilmekte veya göç sırasında yaşadıkları travma kültür şokuyla derinleştirebilmektedirler.

Sosyokültürel uyum bireylerin buldukları bölgelerin kültürlerini benimseyip buna uygun yaşamlarını sürdürmesidir. Bireylerin sosyokültürel uyumlarını etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunların başında bireyin kültürleşme yönelimi gelmektedir. Birey bulunduğu kültürle bütünleşme yöneliminde bulunduğu sosyokültürel uyum düzeyi yükselmektedir (Berry, 2006). Kültürleşme yönelimi olarak asimilasyon, marjinalite ve ayrılmayı benimseyen bireylerin sosyokültürel uyumları ise orta veya düşük düzeyde

olmaktadır. Sosyokültürel düzeyi etkileyen bir diğer faktör ise ekonomik uyumdur. Bireyler işlerinden, kazançlarından memnun olmadıklarında sosyokültürel uyumun daha düşük olduğu görülmüştür (Aycan & Berry, 1996). Ward ve arkadaşlarının (1998) yaptığı araştırmaya göre karşılaşılan kültürlerin benzerliği bireylerin sosyokültürel uyum düzeyini arttırmaktadır. Kültürleri, dilleri ve dinleri farklı olan kültürlerin karşılaşması sonucu ise bireyler arasındaki çatışmalar daha fazla meydana gelmekte ve bunun sonucu olarak bu bireylerin sosyokültürel uyumları daha düşük olmaktadır (Ward & Masgoret, 2006). Buna paralel olarak sosyokültürel uyum düzeyini etkileyen bir diğer faktörde göç edilen ülkedeki kalış süresidir. Göçmenler göç ettikleri yerlerde daha fazla kaldıklarında hem bölge kültürünü hem de konuşulan dili daha iyi öğrenmektedir, böylece uyum düzeyleri yükselmektedir. Sosyokültürel uyumu etkileyen bir diğer faktör de algılanan ayrımcılıktır. Maydel-Stevens ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada algılanan ayrımcılık düzeyi yüksek olan göçmenlerin sosyokültürel uyumunun düşük olduğu görülmüştür. Göçmenler göç ettikleri yerlere kendi bireysel değerlerini taşıyamadığı ve beklenen sosyal desteğin sağlanmadığı durumlarda bireylerde bazı problemler gözlenebilmektedir (Rhinesmith, 1985).

Brein ve David (1971) yaptıkları araştırma sonucu göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeyinin U şeklindeki bir eğriye benzediğini ifade etmiştir. Göçmenler başlangıçta birtakım problemlerle karşılaşsalar da yeni deneyimlerden dolayı heyecanlanmaktadırlar. Fakat ilerleyen zamanlarda yalnızlık, yabancılaşma, gelecek kaygısı gibi psikolojik olumsuzluklarla karşılaşabilmektedirler. Bu olumsuzluklarla birlikte göçmenlerin uyum düzeyi düşmektedir. Fakat göçmenler yeni kültürle, yeni toplumla ve içinde buldukları durumlarla baş etmeyi öğrenirler ve böylece uyum düzeyleri tekrar yükselir.

Özet olarak birey zorunlu veya gönüllü göç etse de kültürünü beraberinde götürmektedir. Göçmenlerin gittikleri yer ile kültür farklarının yüksek olması kültür şoku yaşamalarına ve sosyokültürel uyum düzeylerinin düşük olmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında yaşanan travmatik olaylar da sosyokültürel uyum düzeyini önemli ölçüde etkilemektedir.

ALTINCI BÖLÜM

6. AMAÇ

Bireylerin ruh sağlığı doğal afet, göç, ekonomik kriz gibi durumlardan olumsuz etkilenebilmektedir. Son yıllarda yaşanan yoğun göç hareketleriyle birlikte göç çalışmaları artış göstermiştir. Göç sosyoloji, psikoloji, ekonomi, siyaset gibi birçok alanı kapsadığı için bu alanlarda farklı konularla birlikte ele alınmıştır. Bu çalışmada Telafer'den göç eden Türkmenlerin TSSB belirtilerinin, psikolojik dayanıklılık ve sosyokültürel uyum ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda kullanılan ölçekler ve sosyodemografik formula elde edilen veriler uygun analizlerle incelenecektir. Böylece psikolojik dayanıklılığın ve sosyokültürel uyumun TSSB belirtileriyle nasıl bir ilişkisi olduğu demografik özelliklere göre ele alınmış olacaktır.

YEDİNCİ BÖLÜM

7. YÖNTEM

7.1. KATILIMCILAR

Çalışmanın evrenini Türkiye'ye göç etmiş Telaferli Türkmenler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise Ankara'nın çeşitli ilçelerinde yaşayan 145 Telaferli göçmen oluşturmaktadır. Ölçekler 145 katılımcıya uygulanmış fakat eğitim, iş vb. sebeplerle 2014'ten önce göç eden ve travmaya maruz kalmamış 15 kişi çalışmaya dahil edilmemiştir. Katılımcıların %43,8'i (57 kişi) kadın, %56,2'si (73 kişi) erkektir.

7.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmada Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği, Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Sosyokültürel Uyum Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Sosyodemografik Form kullanılmıştır.

7.2.1. Sosyodemografik Form

Araştırmada yer alan katılımcıların sosyodemografik özelliklerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (Bkz.EK-1). Katılımcının yaşı, cinsiyeti, doğum yeri, eğitim durumu, medeni durumu, uyruğu, göç etmeden önceki gelir durumu, şu anki gelir durumu gibi sosyodemografik bilgiler yer almaktadır.

Ayrıca bu formda göçle ilgili sorular da yer almaktadır. Bunlar; ne zaman göç edildiği, kimlerle göç edildiği, iç savaş sırasında yakınına kaybetme, iç savaş sırasında yaralanma ve daha önce psikolog/psikiyatri başvurusu olup olmadığıdır.

7.2.2. Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği (CAPS)

Bu ölçek savaş, doğal afet, cinsel saldırı, trafik kazası gibi travmalara paralel olarak ortaya çıkan travma sonrası stres bozukluğu belirtilerini ortaya koymak için uygulanan bir ölçektir. Bu ölçek Blake ve arkadaşları tarafından oluşturulmuş, Ahmet Tamer Aker ve arkadaşları tarafından ise Türkçe'ye uyarlanmıştır.

TSSB-Ö şimdi ve yaşm boyu travma sonrası stres bozukluğu tanısı koymamızı sağlayabilen bir ölçektir. Ölçekte toplam 30 soru yer alırken bu soruların bir kısmı travma sonrası stres bozukluğu belirtilerini değerlendirirken bir kısmı da travma sonrası stres bozukluğuna eşlik eden belirtileri değerlendirmektedir.

Travmatik olay, yeniden yaşama belirtileri, kaçınma ve küntleşme belirtileri, artmış uyarılmışlık belirtileri ölçekte yer alan başlıklardandır. Ölçek cevaplanırken sıklık ve şiddet ayrı değerlendirilir. Puanlama ise 0-4 arası yapılmaktadır. Toplam ölçek puanı ise belirtilerin sıklık ve şiddetinin toplanması sonucu elde edilir (Kahve, 2017). Toplam ölçek puanı 0-136 arasında değişmektedir. TSSB belirtilerinden herhangi birisinin sıklığının en az , şiddetinin ise en az 2 olması durumunda o belirti “var” kabul edilmektedir.Küntleşme ya da kaçınması belirtisinin 3, uyarılmış belirtisinin 2 ve en az 1 tekrar yaşantılamının olması TSSB tanısı koymaya yeterli olmaktadır.

7.2.3. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Bu ölçek Friborg ve arkadaşları tarafından oluşturulmuş, Nejat Basım ve Fatih Çetin tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçek kişisel güç, yapısal stil, sosyal yeterlilik, sosyal kaynaklar ve aile uyumu boyutlarını kapsamaktadır (Basım & Çetin, 2011). 2005’te Friborg ve arkadaşlarının yaptığı yeni çalışmada 6 boyut olarak revize edilmiştir.

Ölçekte toplam 33 madde bulunmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesi araştırmacıya bırakılmıştır. Puanlar arttıkça psikolojik dayanıklılığın artması isteniyorsa, cevap kutucuklarının soldan sağa doğru 12345 olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

7.2.4. Sosyokültürel Uyum Ölçeği

Sosyokültürel Uyum Ölçeği Ward ve Kennedy tarafından oluşturulmuş, Akman ve Şeker tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçek göç eden bireylerin günlük işleri sırasında yaşadıkları zorlukları, göç edilen toplum ile iletişim kurabilme becerileri, ev sahibi kültürün değerlerinin anlaşılmasını kapsamaktadır. (Şeker & Akman, 2016).

Ölçek 29 maddeden oluşmaktadır ve 5 dereceli likert tipi ölçek ile değerlendirilmektedir. Bu derecelerden 0 hi zor değil, 4 ise olağanüstü zor anlamına gelmektedir. Ölçekte Türkiye'deki insanların değer yargılarını anlamak, arkadaş edinmek, kalacak yer bulabilmek gibi maddeler yer almaktadır. Ölçek değerlendirilirken alınan yüksek puan sosyokültürel uyumun çok sağlanmadığını ve sosyal alanda zorluk yaşanıldığını ifade ederken, alınan düşük puan ise sosyokültürel uyumun yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

7.3. HİPOTEZLER

Araştırmada aşağıdaki hipotezler test edilmiştir.

1. Göçmenlerin TSSB belirtileri ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki vardır.
2. Göçmenlerin TSSB belirtilerinin ve psikolojik dayanıklılığın “yapısal stil”, “gelecek kaygısı”, ”aile uyumu”, “kendilik algısı”, “sosyal yeterlilik” ve “sosyal kaynaklar” alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişkisi vardır.
3. Göçmenlerin TSSB belirtileri ile sosyokültürel uyum düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki vardır.
4. Göçmenlerin TSSB “kaçınma ve küntleşme” alt boyutu ile sosyokültürel uyum düzeyi arasında negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki vardır.
5. Göçmenlerde psikolojik dayanıklılık, psikolojik dayanıklılığın alt boyutları ve sosyokültürel uyumun TSSB belirtileri üzerinde anlamlı düzeyde etkisi vardır.

7.4. İŞLEM

Sosyodemografik formu ve ölçekleri kapsayan anket için etik kurul izni alınmıştır. Alınan iznin ardından formlar basılı olarak dağıtılmış ve çalışmanın gönüllülük esasına dayandığı onam formunda belirtilmiştir. Çalışmada yer alan soruların göçmenler için zorlayıcı olmamasına dikkat edilmiştir. Anketin psikoloji terimlerini içermesinden dolayı iletişim problemleri yaşanabileceği öngörülmüş ve görüşmeler tercüman eşliğinde yapılmıştır. Anket formunun cevaplanması yaklaşık otuz dakika sürmüştür. Katılımcıların yarım bıraktıkları formlar araştırmadan çıkarılmıştır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

8. BULGULAR

Araştırma verileri bilgisayar sistemine aktarıldıktan sonra SPSS 20.0 kullanılarak analizler elde edilmiştir. İlk olarak her ölçek ve alt boyutu için tanımlayıcı istatistikler elde edilmiştir. Ölçek toplam puanları ile alt boyut puanlarının dağılım özellikleri incelenmiştir. Tüm ölçek toplam puanları ve alt boyut puanları için eğiklik ve basıklık değerleri standart hata değerlerine bölünmüştür böylece standart eğiklik ve basıklık değerleri elde edilmiştir. Bu değerlerin ± 2 aralığında olup olmadığı incelenmiştir. İncelenen değerler sonucunda gözlem sayısının da yeterli olması nedeniyle dağılımların normal dağılım olduğu varsayılmıştır. Ölçek ve alt boyutları arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığı Pearson Korelasyon Analizi ile ölçek ve alt boyutlarının Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği(CAPS) belirtilerinde etkili olup olmadığı ise Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ile incelenmiştir. Çoklu Regresyon Modelleri demografik özellikler açısından da oluşturulmuştur. Regresyon modellerinin kurulmasında değişken seçimi için Stepwise Tekniği kullanılmıştır.

Tablo 1. Demografik Değişkenler Açısından Katılımcıların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	57	43,8
	Erkek	73	56,2
	Toplam	130	100
Yaş	18-30	26	20,0
	30-45	65	50,0
	45-65	39	30,0
	Toplam	130	100
Doğum Yeri	Telafer	111	85,4
	Musul	19	14,6
	Toplam	130	100
Eğitim Durumu	İlkokul	71	54,6
	Lise	29	22,3
	Üniversite	26	20,0
	Yüksek Lisans	4	3,1
	Toplam	130	100
Göç Etmeden Önceki Çalışma Durumu	Çalışıyordum	69	53,1
	Çalışmıyordum	61	46,9
	Toplam	130	100
Göç Etmeden Önceki Gelir Durumu	0-200\$	30	23,1
	200-500\$	45	34,6
	500-800\$	25	19,2
	800\$ ve üstü	30	23,1
	Toplam	130	100
Kiminle Göç Ettiği	Aileyle	116	89,2
	Tek Başına	14	10,8
	Toplam	130	100
Göç Edilen Tarih	2014	52	40
	2015	31	23,8
	2016	31	23,8
	2017	12	9,2
	2018	4	3,1
	Toplam	130	100
Terör Saldırısında Yaralanma	Var	2	1,5
	Yok	128	98,5
	Toplam	130	100
Terör Saldırısında Kayıp	Var	62	47,7
	Yok	68	52,3
	Toplam	130	100
Psikiyatri Başvurusu	Var	5	3,8
	Yok	125	96,2
	Toplam	130	100

Katılımcıların %43,8'i (57 kişi) kadın, %56,2'si (73 kişi) erkektir. %20'si (26 kişi) 18-30 yaş aralığında, %50'si (65 kişi) 30-45 yaş aralığında, %30'u (39 kişi) 45-65 yaş aralığında yer almaktadır. Doğum yerlerine bakıldığında katılımcıların %85,4'ünün (111 kişi) Telafer'de, %14,6'sının (19 kişi) Musul'da doğmuştur. Katılımcıların %54,6 (71 kişi) ilkokul mezunu, %22,3'ü (29 kişi) lise mezunu, %20'si (26 kişi) üniversite mezunu, %3,1'i (4 kişi) yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların %53,1'i (69 kişi) göç etmeden önce çalışırken, %46,9'u (61 kişi) göç etmeden önce çalışmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %23,1'inin (30 kişi) gelir durumunun 0-200\$, %34,6'sının (45 kişi) gelir durumunun 200-500\$, %19,2'sinin (25 kişi) gelir durumunun 500-800\$, %23,1'nin (30 kişi) ise gelir durumu 800\$ ve üstüdür. Katılımcıların %89,2'si (116 kişi) ailesiyle, %10,8'i (14 kişi) tek başına %40'ı (126 kişi) göç etmiştir. Katılımcıların %40'ı (52 kişi) 2014'te, %23,8'i (31 kişi) 2015'te, %23,8'i (31 kişi) 2016'da, %9,2'si (12 kişi) 2017'de, %3,1'i (4 kişi) ise 2018'de göç etmiştir. Katılımcıların %1,5'i (2 kişi) terör saldırılarında yaralanmış, %98,5'i (128 kişi) ise terör saldırılarında yaralanmamıştır. Katılımcıların 47,7'si (62 kişi) terör saldırılarında yakınına kaybetmiş, %52,3'ü (68 kişi) ise terör saldırılarında yakınına kaybetmemiştir. Katılımcıların %3,8'inin (5 kişi) psikiyatri başvurusu varken, %96,2'sinin (125 kişi) psikiyatri başvurusu yoktur.

Tablo 2. CAPS Açısından Katılımcıların Sayı ve Yüzde Dağılımları

Değişken	Kategori	n	%
Belirtilerin Süresi	Şimdiki en az bir aydı	42	32,3
	Hayat boyu en az bir aydı	56	43,1
	Hayat boyu en az bir ay değildi	32	24,6
	Toplam	130	100
TSSB Tanısı	Şimdiki zamanda var	42	32,3
	Hayat boyu var	56	43,1
	Hayat boyu yok	32	24,6
	Toplam	130	100
Bütünsel Geçerlilik	Mükemmel	118	90,8
	İyi	10	7,7
	Orta	2	1,5
	Toplam	130	100
Bütünsel Şiddet	Klinik önemi olmayan belirtiler	30	23,1
	Hafif, minimal sıkıntı	50	38,5
	Orta, sıkıntı veya işlevsellikte bozulma	39	30,0
	Ciddi, açık sıkıntı	11	8,5
	Toplam	130	100
Bütünsel İyileşme	Asemptomatik	24	18,5
	Belirgin düzelme	59	45,4
	Orta derecede düzelme	34	26,2
	Hafif düzelme	13	10,0
	Toplam	130	100

Yapılan analize göre katılımcıların %32,3'ünün (42 kişi) TSSB belirti süresi şimdiki en az bir ay, %43,1'nin (56 kişi) TSBB belirti süresi hayat boyu bir ay, %24,6'sının ise TSSB belirti süresi hayat boyu en az bir ay değildir. Katılımcıların %32,3'nün (42 kişi) TSSB tanısı şimdiki zamanda var, %43,1'nin (56 kişi) TSSB tanısı hayat boyu var, %24,6'sının (32 kişi) ise TSSB tanısı hayat boyu yoktur. Katılımcıların %90,8'inin (118 kişi) bütünsel geçerliliği mükemmel, %7,7'sinin (10 kişi) bütünsel geçerliliği iyi, %1,5'inin (2 kişi) ise bütünsel geçerliliği ortadır. Katılımcıların %23,1'nin (30 kişi) klinik önemi olmayan belirtileri, %38,5'inin (50 kişi) hafif, minimal sıkıntıları, %30'nun (39 kişi) orta,sıkıntı veya işlevsellikte bozulma, %8,5'nin (11 kişi) ciddi, açık sıkıntı vardır. Katılımcıların bütünsel iyileşme durumuna bakıldığında ise %18,5'inin (24 kişi) asemptomatik, %45,4'ünde (59 kişi) belirgin düzelme, %26,2'sinde (34 kişi) orta derece düzelme, %10'unda (13 kişi) hafif düzelme vardır.

Tablo 3.Ölçekler ve Alt Boyutları İçin Tanımlayıcı İstatistikler ve İç Tutarlılık Katsayıları

Ölçek ve Alt Boyut	En Küçük Değer	En Büyük Değer	Ortalama	Standart Sapma	K	Cronbach Alfa
CAPS puanı	5	73	33,015	13,287	22	0,774
Yeniden Yaşama puanı	2	24	13,200	4,467	5	0,764
Kaçınma ve Küntleşme puanı	0	28	10,907	5,713	7	0,723
Artmış Uyarılmışlık puanı	0	18	6,415	3,505	5	0,773
Sosyokültürel Uyum puanı	4	56	21,515	11,941	29	0,905
Psikolojik Dayanıklılık puanı	78	156	120,962	18,800	33	0,829
PDÖ Kendilik Algısı puanı	14	30	21,730	4,134	6	0,742
PDÖ Gelecek Algısı puanı	4	20	11,815	4,419	4	0,745
PDÖ Yapısal Stil puanı	4	20	14,030	4,220	4	0,769
PDÖ Sosyal Yeterlilik puanı	10	30	21,423	5,094	6	0,749
PDÖ Aile Uyumunu puanı	15	30	24,815	3,034	6	0,775
PDÖ Sosyal Kaynaklar puanı	17	35	26,876	4,44	6	0,741

Katılımcıların CAPS'dan aldıkları en düşük puan 5, en yüksek puan 73 iken puan ortalaması 33,015, standart sapması ise 13,287 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,774 olarak bulunmuştur. Katılımcıların Yeniden Yaşama Belirtilerinden aldıklarını en düşük puan 2, en büyük değer 24 iken puan ortalaması 13,200, standart sapması 4,467 olarak elde edilmiştir. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,764 olarak bulunmuştur. Katılımcıların Kaçınma ve Küntleşme Belirtilerinden aldıkları en düşük puan 0, en yüksek puan 28 iken puan ortalaması 10,907, standart sapması ise 5,713 olarak elde edilmiştir. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,723 olarak bulunmuştur. Katılımcıların Artmış Uyarılmışlık Belirtilerinden aldıkları en düşük puan 0, en yüksek puan 18 iken puan ortalaması 6,415, standart sapması 3,505 olarak bulunmuştur. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,773 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların Sosyokültürel Uyum puanından aldıkları en düşük puan 4, en yüksek puan 78 iken puan ortalaması 21,515, standart

sapması ise 11,941 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,905 olarak bulunmuştur. Katılımcıların Psikolojik Dayanıklılık puanından aldıkları en düşük puan 78, en yüksek puan 156 iken puan ortalaması 120,962, standart sapması 18,800 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,829 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların PDÖ Kendilik Algısı puanından aldıkları en düşük puan 14, en yüksek puan 30 iken puan ortalaması 21,730, standart sapması 4,134 olarak elde edilmiştir. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,742 olarak bulunmuştur. Katılımcıların PDÖ Gelecek Algısı puanından aldıkları en küçük değer 4, en büyük değer 20 iken puan ortalaması 11,815, standart sapması 4,419 olarak bulunmuştur. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,745 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların PDÖ Yapısal Stil puanından aldıkları en küçük değer 4, en büyük değer 20 iken puan ortalaması 14,030, standart sapması ise 4,220 olarak elde edilmiştir. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,769 olarak bulunmuştur. Katılımcıların PDÖ Sosyal Yeterlilik puanından aldıkları en düşük puan 10, en yüksek büyük puan 30 iken puan ortalaması 21,423, standart sapması 5,094 olarak bulunmuştur. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,749 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların PDÖ Aile Uyumu puanından aldıkları en düşük puan 15, en yüksek puan 30 iken puan ortalaması 24,815, standart sapması 3,034 olarak bulunmuştur. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,775 olarak elde edilmiştir. Katılımcıların PDÖ Sosyal Kaynaklar puanından aldıkları en düşük puan 17, en yüksek puan 35 iken puan ortalaması 26,876, standart sapması 4,44 olarak bulunmuştur. Alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise 0,741 olarak elde edilmiştir.

Tablo 4. Ölçek Toplam ve Alt Boyutları İçin Korelasyon Analizi Sonuçları

	CAPS Puanı	Psikolojik Dayanıklılık Puanı	Sosyokültürel Uyum Puanı	CAPS Kaçınma ve Küntleşme Puanı	CAPS Yeniden Yaşama Puanı	CAPS Artmış Uyarılmışlık Puanı	CAPS İlişkili Özellikler Puanı	PDÖ Yapısal Stil Puanı	PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı	PDÖ Aile Uyum Puanı	PDÖ Kendilik Algısı Puanı	PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı	PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı
CAPS Puanı	-												
Psikolojik Dayanıklılık Puanı	-0,561**	-											
Sosyokültürel Uyum Puanı	0,514**	-0,593**	-										
CAPS Kaçınma ve Küntleşme Puanı	0,866**	-0,497**	0,479**	-									
CAPS Yeniden Yaşama Puanı	0,784**	-0,378**	0,287**	0,529**	-								
CAPS Artmış Uyarılmışlık Puanı	0,813**	-0,526**	0,479**	0,586**	0,557**	-							
CAPS İlişkili Özellikler Puanı	0,658**	-0,356**	0,375**	0,454**	0,322**	0,482**	-						
PDÖ Yapısal Stil Puanı	-137	0,605**	0,135	-0,061	-,099	-0,207*	-0,098	-					
PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı	-0,492**	0,796**	-0,524**	-0,412**	-0,459**	-0,422**	-0,218*	0,546**	-				
PDÖ Aile Uyum Puanı	-0,285**	0,622**	-0,160	-0,210*	-0,121	-0,264**	-0,372**	0,258**	0,337**	-			
PDÖ Kendilik Algısı Puanı	-0,531**	0,848**	-0,595**	-0,441**	-0,376**	-0,502**	-0,364**	0,517**	0,670**	0,460**	-		
PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı	-0,478**	0,723**	-0,563**	-0,538**	-0,244**	-0,415**	-0,242**	0,122	0,415**	0,395**	0,474**	-	
PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı	-0,515**	0,822**	-0,551	-0,465**	-0,336**	-0,486**	-0,326**	0,269**	0,524**	0,486**	0,642**	0,671**	-

Araştırmada kullanılan ölçekler ve alt boyutları Pearson Korelasyon Analizi ile incelenmiştir. İnceleme sonucu CAPS Puanı ile Psikolojik Dayanıklılık puanı arasında ($r = -0,561, p < 0,01$) negatif, Sosyokültürel Uyum Puanı arasında ($r = 0,514, p < 0,01$) pozitif, CAPS Kaçınma ve Küntleşme Puanı arasında ($r = 0,866, p < 0,01$) pozitif, CAPS Yeniden Yaşama Puanı arasında ($r = 0,784, p < 0,01$), CAPS Artmış Uyarılmışlık Puanı arasında ($r = 0,813, p < 0,01$) pozitif, CAPS İlişkili Özellikler Puanı arasında ($r = 0,658, p < 0,01$) pozitif, PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı arasında ($r = 0,492, p < 0,01$) pozitif, PDÖ Aile Uyum Puanı arasında ($r = 0,285, p < 0,01$) pozitif, PDÖ Kendilik Algısı Puanı arasında ($r = 0,531, p < 0,01$) pozitif, PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı arasında ($r = 0,478, p < 0,01$) pozitif, PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı arasında ($r = 0,515, p < 0,01$) pozitif ilişki vardır.

Psikolojik Dayanıklılık Puanı ile Sosyokültürel Uyum Puanı arasında ($r = -0,593, p < 0,01$) negatif, CAPS Kaçınma ve Küntleşme Puanı arasında ($r = -0,497, p < 0,01$) negatif, CAPS Yeniden Yaşama Puanı arasında ($r = -0,378, p < 0,01$) negatif, CAPS Artmış Uyarılmışlık Puanı arasında ($r = -0,526, p < 0,01$) negatif, CAPS İlişkili Özellikler Puanı arasında ($r = -0,356, p < 0,01$) negatif, PDÖ Yapısal Stil Puanı arasında ($r = 0,605, p < 0,01$) pozitif, PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı arasında ($r = 0,796, p < 0,01$) pozitif, PDÖ Aile Uyum Puanı arasında ($r = 0,622, p < 0,01$) pozitif, PDÖ Kendilik Algısı Puanı ($r = 0,848, p < 0,01$) pozitif, PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı arasında ($r = 0,723, p < 0,01$) pozitif, PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı arasında ($r = 0,822, p < 0,01$) pozitif ilişki vardır.

Sosyokültürel Uyum Puanı ile CAPS Kaçınma ve Küntleşme Puanı arasında ($r = 0,479, p < 0,01$) pozitif, CAPS Yeniden Yaşama Puanı arasında ($r = 0,287, p < 0,01$) pozitif, CAPS Artmış Uyarılmışlık Puanı arasında ($r = 0,479, p < 0,01$), CAPS İlişkili Özellikler Puanı arasında ($r = 0,375, p < 0,01$), PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı arasında ($r = -0,524, p < 0,01$) negatif, PDÖ Kendilik Algısı Puanı arasında ($r = -0,595, p < 0,01$),

PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı arasında ($r = -0,563$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı arasında ($r = -0,551$, $p < 0,01$) negatif ilişki vardır.

CAPS Kaçınma ve Küntleşme Puanı ile CAPS Yeniden Yaşama Belirtileri Puanı arasında ($r = 0,529$, $p < 0,01$) negatif, CAPS Artmış Uyarılmışlık Puanı arasında ($r = 0,586$, $p < 0,01$) pozitif, CAPS İlişkili Özellikler Puanı arasında ($r = 0,454$, $p < 0,01$) pozitif, PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı arasında ($r = -0,412$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Aile Uyumunu Puanı arasında ($r = -0,210$, $p < 0,05$) negatif, PDÖ Kendilik Algısı Puanı arasında ($r = -0,441$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı arasında ($r = -0,538$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı arasında ($r = -0,465$, $p < 0,01$) negatif ilişki vardır.

CAPS Yeniden Yaşama Belirtileri Puanı ile CAPS Artmış Uyarılmışlık Puanı arasında ($r = 0,557$, $p < 0,01$) pozitif, CAPS İlişkili Özellikler Puanı arasında ($r = 0,322$, $p < 0,01$), PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı arasında ($r = -0,459$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Kendilik Algısı Puanı arasında ($r = -0,376$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı arasında ($r = -0,244$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı arasında ($r = -0,336$, $p < 0,01$) negatif ilişki vardır.

CAPS Artmış Uyarılmışlık Puanı ile CAPS İlişkili Özellikler Puanı arasında ($r = 0,482$, $p < 0,01$) pozitif, PDÖ Yapısal Stil Puanı arasında ($r = -0,207$, $p < 0,05$) negatif, PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı arasında ($r = -0,422$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Aile Uyumunu Puanı arasında ($r = -0,264$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Kendilik Algısı Puanı arasında ($r = -0,502$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı arasında ($r = -0,415$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı arasında ($r = -0,486$, $p < 0,01$) negatif ilişki vardır.

CAPS İlişkili Özellikler Puanı ile PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı arasında ($r = -0,218$, $p < 0,05$) negatif, PDÖ Aile Uyumunu Puanı arasında ($r = -0,372$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Kendilik Algısı Puanı arasında ($r = -0,364$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı arasında ($r = -0,242$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı arasında ($r = -0,326$, $p < 0,01$) negatif ilişki vardır.

PDÖ Yapısal Stil Puanı ile PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı arasında ($r = 0,546$, $p < 0,01$) negatif, PDÖ Aile Uyumunu Puanı arasında ($r = 0,258$, $p < 0,01$) pozitif, PDÖ

Kendilik Algısı Puanı arasında ($r= 0,517, p<0,01$) pozitif, PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı arasında ($r= 0,269, p<0,01$) pozitif ilişki vardır.

PDÖ Gelecek Kaygısı Puanı ile PDÖ Aile Uyumu Puanı arasında ($r= 0,337, p<0,01$) pozitif, PDÖ Kendilik Algısı Puanı arasında ($r= 0,670, p<0,01$), PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı arasında ($r= 0,415, p<0,01$) pozitif, PDÖ Sosyal Kaynaklar arasında ($r= 0,524, p<0,01$) pozitif ilişki vardır.

PDÖ Aile Uyumu Puanı ile PDÖ Kendilik Algısı Puanı arasında ($r= 0,460, p<0,01$) pozitif, PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı arasında ($r= 0,395, p<0,01$) pozitif, PDÖ Sosyal Kaynaklar arasında ($r= 0,486, p<0,01$) pozitif ilişki vardır.

PDÖ Kendilik Algısı Puanı ile PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı arasında ($r= 0,474, p<0,01$) pozitif, PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı arasında ($r= 0,642, p<0,01$) pozitif ilişki vardır.

PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı ile PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı arasında ($r= 0,671, p<0,01$) pozitif ilişki vardır.

Tablo 5. 18-30 Yaş Aralığında Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	p
Sosyokültürel Uyum Puanı	0,802	0,185	0,779	4,341	0,000
PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı	1,743	0,579	0,537	3,009	0,006
PDÖ Gelecek Algısı Puanı	-1,018	0,449	-0,345	-2,267	0,034
Sabit	-15,477	16,602	-	-0,932	0,003
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,570$ $F(3,22)= 9,738$ $p= 0,000$					

18-30 yaş aralığında olan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(22)= -0,932$; $p<0,001$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(22)= 4,341$; $p<0,01$); PDÖ Sosyal Yeterlilik puanına ait eğim parametresinin ($t(22)= 3,009$); $p<0,01$); PDÖ Gelecek Algısı puanına ait eğim parametresinin ($t(22)= -2,267$; $p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(3,22)= 9,738$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,570 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %57'si; Sosyokültürel Uyum, PDÖ Sosyal Yeterlilik Boyutu, PDÖ Gelecek Algısı Boyutu puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 0,802 birim arttıracak, PDÖ Sosyal Yeterlilik puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını 1,743 birim arttıracak, PDÖ Gelecek Algısı puanındaki birimlik artış CAPS puanını -1,018 azaltacaktır.

Tablo 6. 30-45 Yaş Aralığında Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
Psikolojik Dayanıklılık Puanı	-0,669	0,088	-0,833	-7,575	0,000
PDÖ Yapısal Stil	1,039	0,384	0,298	2,707	0,009
Sabit	101,513	8,776	-	11,567	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,498$ $F(2,62)= 30,702$ $p= 0,000$					

30-45 yaş aralığında olan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(62)= 11,567$; $p<0,001$); Psikolojik Dayanıklılık puanına ait eğim parametresinin ($t(62)= -7,575$; $p<0,01$); PDÖ Yapısal Stil puanına ait eğim parametresinin ($t(62)= 2,707$; $p<0,01$); istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(2,62)= 30,702$; $p<0,000$); modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,498 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre 30-45 yaş aralığındaki katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %50'si; Psikolojik Dayanıklılık, PDÖ Yapısal Stil Boyutu puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Psikolojik Dayanıklılık Puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -0,669 birim azaltacak, PDÖ Yapısal Stil puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını 1,039 birim arttıracaktır.

Tablo 7. 45-65 Yaş Aralığında Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	p
PDÖ Sosyal Yeterlilik Puanı	-1,141	0,295	-0,558	-3,864	0,000
PDÖ Yapısal Stil Puanı	0,682	0,304	0,319	2,239	0,032
PDÖ Kendilik Algısı Puanı	-1,371	0,376	-0,624	-3,646	0,001
PDÖ Aile Uyumunu	1,026	0,387	0,346	2,653	0,012
Sabit	51,078	7,905	-	6,461	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,622$ $F(4,34)= 13,975$ $p= 0,000$					

45-65 yaş aralığında olan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(34)= 6,461$; $p<0,001$); PDÖ Sosyal Yeterlilik puanına ait eğim parametresinin ($t(34)= -3,864$; $p<0,05$); PDÖ Yapısal Stil puanına ait eğim parametresinin ($t(34)= 2,239$); $p<0,05$); PDÖ Kendilik Algısı puanına ait eğim parametresinin ($t(34)= -3,646$; $p<0,01$) ; PDÖ Aile Uyumunu puanına ait eğim parametresinin ($t(34)= 2,653$; $p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(4,34)= 13,975$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,622 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre 45-65 yaş aralığındaki katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %63'ü; PDÖ Sosyal Yeterlilik Boyutu, PDÖ Yapısal Stil Boyutu, PDÖ Kendilik Algısı Boyutu, PDÖ Aile Uyumunu puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; PDÖ Sosyal Yeterlilik puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -1,141 birim azaltacak, PDÖ Yapısal Stil puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını 0,682 birim arttıracak, PDÖ Kendilik Algısı puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını -1,371 birim azaltacak, PDÖ Aile

Uyumu puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını 1,026 birim arttıracaktır.

Tablo 8. Kadın Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
Psikolojik Dayanıklılık Puanı	-0,527	0,090	-0,656	-5,843	0,000
PDÖ Yapısal Stil Puanı	1,143	0,355	0,361	3,219	0,000
Sabit	81,432	9,859	-	8,259	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,399$ $F(2,54)= 17,920$ $p= 0,000$					

Kadın katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(54)= 8,259$; $p<0,001$); Psikolojik Dayanıklılık puanına ait eğitim parametresinin ($t(34)= -5,843$; $p<0,001$); PDÖ Yapısal Stil puanına ait eğitim parametresinin ($t(34)= 3,219$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(2,54)= 17,920$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,399 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre kadın katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %40'ını; Psikolojik Dayanıklılık ve PDÖ Gelecek Algısı Boyutu puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Psikolojik Dayanıklılık puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -0,527 birim azaltacak, PDÖ Yapısal Stil puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını 1,143 birim arttıracaktır.

Tablo 9. Erkek Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	p
Psikolojik Dayanıklılık Puanı	-0,208	0,082	-0,305	-2,547	0,013
Sosyokültürel Uyum Puanı	0,523	0,169	0,370	3,093	0,003
Sabit	47,666	12,237	-	3,895	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,367$ $F(2,70)= 20,313$ $p= 0,000$					

Erkek katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(70)= 3,895$; $p<0,001$); Psikolojik Dayanıklılık puanına ait eğim parametresinin ($t(70)= -2,547$; $p<0,05$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(70)= 3,093$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(2,70)= 20,313$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,367 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre erkek katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %37'si; Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyokültürel Uyum puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Psikolojik Dayanıklılık puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını -0,208 birim azaltacak, Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını 0,523 birim arttıracaktır.

Tablo 10. İlkokul Mezunu Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
Psikolojik Dayanıklılık Puanı	-0,572	0,083	-0,725	-6,891	0,000
PDÖ Yapısal Stil Puanı	1,200	0,344	0,367	3,493	0,001
Sabit	86,642	8,511	-	10,185	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,412$ $F(2,68)= 23,791$ $p= 0,000$					

İlkokul mezunu katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(68)= 10,185$; $p<0,001$); Psikolojik Dayanıklılık puanına ait eğim parametresinin ($t(68)= -6,891$; $p<0,001$); PDÖ Yapısal Stil puanına ait eğim parametresinin ($t(68)= 3,493$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(2,68)= 23,791$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,412 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre ilkokul mezunu katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %41'i; Sosyokültürel Uyum, PDÖ Sosyal Yeterlilik Boyutu, PDÖ Gelecek Algısı Boyutu puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Psikolojik Dayanıklılık puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -0,572 birim azaltacak, PDÖ Yapısal Stil puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını 1,200 birim arttıracaktır.

Tablo 11. Lise Mezunu Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	p
Sosyokültürel Uyum Puanı	0,656	0,151	0,642	4,354	0,000
Sabit	16,772	3,640	-	4,607	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,412$ $F(1,27)= 18,957$ $p= 0,000$					

Lise mezunu katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(27)= 4,607$; $p<0,001$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(27)= 4,354$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,27)= 18,957$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,412 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre lise mezunu katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %41'i; Sosyokültürel Uyum puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 0,656 birim arttıracaktır.

Tablo 12. Üniversite Mezunu Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
Sosyokültürel Uyum Puanı	0,588	0,159	0,602	3,697	0,001
Sabit	16,526	3,091	-	5,346	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,363$ $F(1,24)= 13,671$ $p= 0,000$					

Üniversite mezunu katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(24)= 5,346$; $p<0,01$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(24)= 3,697$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,24)= 13,671$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,363 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre üniversite mezunu katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %36'sı; Sosyokültürel Uyum puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 0,588 birim arttıracaktır.

Tablo 13. Yüksek Lisans Mezunu Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	p
Sosyokültürel Uyum Puanı	3,109	0,286	0,992	10,858	0,008
Sabit	-3,721	3,515	-	-1,059	0,001
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,983$ $F(1,27)= 18,957$ $p= 0,000$					

Yüksek lisans mezunu katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(27)= -1,059$; $p<0,01$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğitim parametresinin ($t(27)= 10,858$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,27)= 18,957$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,983 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre yüksek lisans mezunu katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %98'si; Sosyokültürel Uyum puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 3,109 birim arttıracaktır.

Tablo 14. Göç Etmeden Önce Çalışan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
Psikolojik Dayanıklılık Puanı	-0,424	0,060	-0,652	-7,033	0,000
Sabit	84,966	7,740	-	10,977	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,425$ $F(1,67)= 49,469$ $p= 0,000$					

Göç etmeden önce çalışan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(67)= 10,977$; $p<0,001$); Psikolojik Dayanıklılık puanına ait eğim parametresinin ($t(67)= -7,033$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,67)= 49,469$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,425 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre göç etmeden önce çalışan katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %43'ü; Psikolojik Dayanıklılık puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Psikolojik Dayanıklılık puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -0,424 birim azaltacaktır.

Tablo 15. Göç Etmeden Önce Çalışmayan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	p
Sosyokültürel Uyum Puanı	0,444	0,129	0,404	3,433	0,001
PDÖ Sosyal Kaynaklar	-0,782	0,358	-0,257	-2,185	0,033
Sabit	42,655	10,759	-	3,965	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,307$ $F(2,58)= 12,876$ $p= 0,000$					

Göç etmeden önce çalışmayan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(58)= 3,965$; $p<0,001$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(58)= 3,433$; $p<0,01$); PDÖ Sosyal Kaynaklar puanına ait eğim parametresinin ($t(58)= -2,185$; $p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(2,58)= 12,876$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,307 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre göç etmeden önce çalışmayan katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %31'i; Sosyokültürel Uyum ve PDÖ Sosyal Kaynaklar puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 0,444 birim arttıracak, PDÖ Sosyal Kaynaklar puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -0,782 birim azaltacaktır.

Tablo 16. Göç Etmeden Önce Gelir Durumu 0-200\$ Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
PDÖ Kendilik Algısı	-1,820	0,768	-0,409	-2,372	0,025
Sabit	77,767	15,485	-	5,022	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,167$ $F(1,28)= 5,625$ $p= 0,025$					

Göç etmeden önce gelir durumu 0-200\$ olan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(28)= 5,022$; $p<0,001$); PDÖ Kendilik Algısı puanına ait eğim parametresinin ($t(28)= -2,372$; $p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,28)= 5,625$; $p<0,05$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,167 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre göç etmeden önce gelir durumu 0-200\$ olan katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %17'si; PDÖ Kendilik Algısı puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; PDÖ Kendilik Algısı puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -1,820 birim azaltacaktır.

Tablo 17. Göç Etmeden Önce Gelir Durumu 200-500\$ Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	p
PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı	-1,897	0,287	-0,709	-6,598	0,000
Sabit	83,288	7,506	-	11,096	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,503$ $F(1,43)= 43,532$ $p= 0,000$					

Göç etmeden önce gelir durumu 200-500\$ olan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(43)= 11,096$; $p<0,001$); PDÖ Sosyal Kaynaklar puanına ait eğim parametresinin ($t(43)= -6,598$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,43)= 7,506$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,503 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre göç etmeden önce gelir durumu 200-500\$ olan katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %50'si; PDÖ Sosyal Kaynaklar puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; PDÖ Sosyal Kaynaklar puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını - 1,897 birim azaltacaktır.

Tablo 18. Göç Etmeden Önce Gelir Durumu 500-800\$ Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
PDÖ Aile Uyum Puanı	-2,140	0,395	-0,749	-5,415	0,000
Sabit	81,797	9,937	-	8,231	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,560$ $F(1,23)= 29,325$ $p= 0,000$					

Göç etmeden önce gelir durumu 200-500\$ olan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(23)= 8,231$; $p<0,001$); PDÖ Aile Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(23)= -5,415$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,23)= -5,415$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,560 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre göç etmeden önce gelir durumu 200-500\$ olan katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %56'sı; PDÖ Aile Uyum puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; PDÖ Aile Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -2,140 birim azaltacaktır.

Tablo 19. Göç Etmeden Önce Gelir Durumu 800\$ ve üstü Olan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	p
Sosyokültürel Uyum Puanı	1,291	0,273	0,666	4,724	0,000
Sabit	8,656	3,982	-	2,174	0,038
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,444$ $F(1,28)= 22,318$ $p= 0,000$					

Göç etmeden önce gelir durumu 800\$ ve üstü olan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(28)= 2,174$; $p<0,05$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(28)= 4,724$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,28)= 22,318$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,444 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre göç etmeden önce gelir durumu 800\$ ve üstü olan katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %45'i; Sosyokültürel Uyum puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 1,291 birim arttıracaktır.

Tablo 20. 2014 Yılında Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
Psikolojik Dayanıklılık Puanı	-0,363	0,061	-0,645	-5,971	0,000
Sabit	75,115	7,776	-	9,660	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,416$ $F(1,50)= 35,655$ $p= 0,000$					

2014 yılında göç eden katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(50)= 9,660$; $p<0,001$); Psikolojik Dayanıklılık puanına ait eğim parametresinin ($t(50)= -5,971$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,50)= 35,655$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,416 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre 2014 yılında göç eden katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %42'si; Psikolojik Dayanıklılık puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Psikolojik Dayanıklılık puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -0,363 birim azaltacaktır.

Tablo 21. 2015 Yılında Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	p
Sosyokültürel Uyum Puanı	0,624	0,184	0,533	3,395	0,002
Sabit	22,947	5,083	-	4,514	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,284$ $F(1,29)= 11,525$ $p= 0,000$					

2015 yılında göç eden katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(29)= 4,514$; $p<0,001$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(29)= 3,395$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,29)= 11,525$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,284 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre 2015 yılında göç eden katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %29'u; Sosyokültürel Uyum puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 0,624 birim arttıracaktır.

Tablo 22. 2016 Yılında Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
Sosyokültürel Uyum Puanı	1,000	0,162	0,754	6,178	0,000
Sabit	12,318	3,490	-	3,529	0,001

Bağımlı Değişken: CAPS Puanı
 $R^2= 0,568$ $F(1,29)= 38,165$ $p= 0,000$

2016 yılında göç eden katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(29)= 3,529$; $p<0,01$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(29)= 6,178$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,29)= 38,165$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,568 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre 2016 yılında göç eden katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %57'si; Sosyokültürel Uyum puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 1,000 birim arttıracaktır.

Tablo 23. 2017 Yılında Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	p
Sosyokültürel Uyum Puanı	-3,966	0,824	-0,836	-4,811	0,001
Sabit	150,789	23,146	-	6,515	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,698$ $F(1,10)= 23,142$ $p= 0,001$					

2017 yılında göç eden katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(10)= 6,515$; $p<0,001$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(10)= -4,811$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,10)= 23,142$; $p<0,01$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,698 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre 2017 yılında göç eden katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %70'i; Sosyokültürel Uyum puanı tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -3,966 birim azaltacaktır.

Tablo 24. Ailesiyle Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
Sosyokültürel Uyum Puanı	0,284	0,089	0,285	3,198	0,002
PDÖ Sosyal Kaynaklar	-1,037	0,233	-0,397	-4,452	0,000
Sabit	53,758	7,488	-	7,179	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,362$ $F(1,114)= 32,042$ $p= 0,000$					

Ailesiyle göç eden katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(114)= 7,179$; $p<0,001$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(114)= 3,198$; $p<0,01$); PDÖ Sosyal Kaynaklar puanına ait eğim parametresinin ($t(114)= -4,452$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(1,114)= 32,042$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,362 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre ailesiyle göç eden katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %36'sı; Sosyokültürel Uyum puanı ve PDÖ Sosyal Kaynaklar tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 0,284 birim arttıracak, PDÖ Sosyal Kaynaklar puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını -1,037 azaltacaktır.

Tablo 25. Tek Başına Göç Eden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	p
PDÖ Sosyal Kaynaklar	-2,652	0,998	-0,375	-2,658	0,022
PDÖ Gelecek Algısı	-2,968	0,639	-0,654	-4,644	0,001
Sabit	152,087	24,342	-	6,248	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı R ² = 0,857 F(2,11)= 33,031 p= 0,000					

Tek başına göç eden katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(11)= 6,248$; $p<0,001$); PDÖ Sosyal Kaynaklar puanına ait eğim parametresinin ($t(11)= -2,658$; $p<0,05$); PDÖ Gelecek Algısı puanına ait eğim parametresinin ($t(11)= -4,644$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(2,11)= 33,031$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,857 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre tek başına göç eden katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %86'sı; PDÖ Sosyal Kaynaklar ve PDÖ Gelecek Algısı puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; PDÖ Sosyal Kaynaklar puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -2,652 birim azaltacak, PDÖ Gelecek Algısı puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını -2,968 birim azaltacaktır.

Tablo 26. Terör Saldırılarında Yakınını Kaybeden Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
Sosyokültürel Uyum Puanı	-1,959	0,467	-0,580	-4,190	0,000
PDÖ Kendilik Algısı	1,499	0,455	0,410	3,293	0,002
PDÖ Yapısal Stil	0,418	0,161	0,307	2,596	0,001
Sabit	49,855	10,892	-	4,577	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,420$ $F(3,58)= 14,021$ $p= 0,000$					

Terör saldırılarında yakınını kaybeden katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(58)= 6,4577$; $p<0,001$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(58)= -1,959$; $p<0,001$); PDÖ Kendilik Algısı puanına ait eğim parametresinin ($t(58)= 1,499$; $p<0,01$); PDÖ Yapısal Stil puanına ait eğim parametresinin ($t(58)= ,418$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(3,58)= 14,021$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,420 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre terör saldırılarında yakınını kaybeden katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %42'si; Sosyokültürel Uyum, PDÖ Kendilik Algısı ve PDÖ Yapısal Stil puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -1,959 birim azaltacak, PDÖ Kendilik Algısı puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını 1,499 birim arttıracak, PDÖ Yapısal Stil puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını 0,418 birim arttıracaktır.

Tablo 27. Terör Saldırılarında Yakın Kaybı Olmayan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	t	P
PDÖ Yapısal Stil Puanı	0,506	0,274	0,176	1,849	0,006
PDÖ Gelecek Algısı Puanı	-1,255	0,269	-0,499	-4,663	0,000
PDÖ Sosyal Kaynaklar Puanı	-1,303	0,253	-0,468	-5,157	0,000
Sabit	73,901	7,007	-	10,547	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,600$ $F(3,64)= 31,934$ $p= 0,000$					

Terör saldırılarında yakın kaybı olmayan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(64)= 10,547$; $p<0,01$); PDÖ Yapısal Stil puanına ait eğim parametresinin ($t(64)= 1,849$; $p<0,001$); PDÖ Gelecek Algısı puanına ait eğim parametresinin ($t(64)= -4,663$; $p<0,001$); PDÖ Sosyal Kaynaklar puanına ait eğim parametresinin ($t(64)= -5,157$; $p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(3,64)= 31,934$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,600 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre terör saldırılarında yakın kaybı olmayan katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %60'ı; PDÖ Yapısal Stil, PDÖ Gelecek Algısı, PDÖ Sosyal Kaynaklar puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; PDÖ Yapısal Stil puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 0,506 birim arttıracak, PDÖ Gelecek Algısı puanındaki 1 birimlik artış CAPS puanını -1,255 birim azaltacak, PDÖ Sosyal Kaynaklar puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -1,303 birim azaltacaktır.

Tablo 28. Terör Saldırılarında Yaralanmayan Katılımcıların CAPS Puanının Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçek Boyutları İle Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	B	B'nin Standart Hatası	B	T	P
Psikolojik Dayanıklılık Puanı	-0,420	0,081	-0,591	-5,181	0,000
PDÖ Yapısal Stil Puanı	0,771	0,294	0,244	2,619	0,010
Sosyokültürel Uyum Puanı	0,224	0,106	-0,195	2,125	0,036
Sabit	68,073	9,360	-	7,273	0,000
Bağımlı Değişken: CAPS Puanı $R^2= 0,398$ $F(3,124)= 27,306$ $p= 0,000$					

Terör saldırılarında yaralanmayan katılımcıların Sosyokültürel Uyum ve Psikolojik Dayanıklılık alt boyut puanlarının CAPS toplam puanı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan Çoklu Regresyon Analizi sonucu sabit parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t(124)= 7,273$; $p<0,001$); Psikolojik Dayanıklılık puanına ait eğim parametresinin ($t(124)= -5,181$; $p<0,001$); PDÖ Yapısal Stil puanına ait eğim parametresinin ($t(124)= 2,619$; $p<0,05$); Sosyokültürel Uyum puanına ait eğim parametresinin ($t(124)= 2,125$; $p<0,05$); istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Yapılan F testi sonucu ($F(3,124)= 27,306$; $p<0,001$) modelin genel olarak anlamlı olduğu ve belirlilik katsayısının 0,398 olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre tek başına göç eden katılımcıların CAPS puanının yaklaşık %40'ı; Psikolojik Dayanıklılık, PDÖ Yapısal Stil, Sosyokültürel Uyum puanları tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre diğer değişkenler sabit tutulduğunda; Psikolojik Dayanıklılık puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını -0,420 birim azaltacak, PDÖ Yapısal Stil puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 0,771 birim arttıracak, Sosyokültürel Uyum puanındaki 1 birimdeki artış CAPS puanını 0,224 birim arttıracaktır.

9. TARTIŞMA

Ankara'nın çeşitli ilçelerinde yaşayan ve Telafer'den göç eden Türkmenlerle yapılan bu çalışmada, Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) belirtilerinin psikolojik dayanıklılık ve sosyokültürel uyum ile ilişkisi incelenmiştir. Analizlere başlanmadan önce ölçeklerin ve alt boyutlarının güvenilirliklerini incelemek için Cronbach Alfa değerleri hesaplanmıştır ve değerlerin yapılan araştırma için yeterli olduğu görülmüştür.

Ölçeklerin toplam puanları ve alt boyutları arasındaki ilişki Pearson Korelasyon analizi ile incelenmiştir. Ölçeklerin toplam puanları ve alt boyutlarının demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı ise Regresyon Analizi ile elde edilmiştir.

CAPS açısından katılımcıların yüzdesi ve dağılımları incelendiğinde hayat boyu TSSB tanısı alan katılımcıların %43,1 (56 kişi) olduğu görülmüştür. Literatüre bakıldığında Irak'ta travma sıklığını ortaya koyan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Fakat Johnson ve Thompson'ın (2008), yapmış olduğu araştırmada savaş travması yaşayan sivillerde TSSB riskinde artış olduğu ve TSSB oranlarının yüksek çıktığı görülmüştür. Bir diğer araştırma ise savaş travmasına maruz kalan ve ülkesinden ayrılan mültecilerle yapılmıştır (Kashdan, Morina, & Priebe, 2009). Bu araştırma sonucunda da TSSB oranları yüksek bulunmuştur. Göçmenlerle yapılan ve kendilerinin TSSB belirtilerine ilişkin ölçekleri doldurdukları araştırmalarda TSSB oranının %60-%70 aralığında değiştiği görülmüştür (Ai, Peterson, & Ubelhor, 2002). Literatüre kıyasla analiz sonucu bulunan TSSB tanısı alan katılımcılar, %43,1 oranı ile düşük kalmıştır.

TSSB belirtilerinin süresinin incelendiği analizde “hayat boyu en az bir aydı” cevabı %43,1 (56 kişi) ile en yüksek oran olurken “şimdiki zamanda en az bir aydı” cevabı %32,3 (42 kişi) ve “hayat boyu en az bir ay değildi” cevabı %24,6 (32 kişi) olarak bulunmuştur. Bu analiz sonucuna göre katılımcıların yaklaşık %75'inde hayatları boyunca en az bir ay travma belirtileri mevcuttur. Savaş nedeniyle ülkesinden göç eden katılımcılarla yapılan bir araştırmaya göre

hayatları boyunca en az bir ay travma belirtilerine sahip olma oranı %71 olarak elde edilmiştir (Dahl, Mutapcic, & Schei, 1998). Bu sonuçlar göz önüne alındığında analiz sonucunun literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

TSSB belirtilerinin şiddetine bakıldığında ciddi, açık sıkıntı yaşayanlar katılımcıların %8,5'ini (11 kişi) oluşturmaktadır. Göçmenler geniş aile yaşantılarını ve toplumsal bağlarını koruyarak yaşamlarına devam etmektedir. CAPS ölçeğinde yer alan “Etkinlikler, yerler veya insanlardan kaçınma” sorusuna verilen derecelendirme yanıtı düşüktür. İşlevselliği ortadan kaldırmayan daha hafif belirtilerin varlığı katılımcıların algıladığı sosyal destek ve kurdukları sosyal ilişkilerle açıklanabilir. Travma yaşayan bireylerle yapılan bir araştırmaya göre bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeyi azaldıkça travma sonrası yaşanan olumlu gelişim de azalmaktadır (Güven, 2010). Sayan'ın (2021), yaptığı çalışmada sosyal destek bir göçmen tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: *“Hepimiz birbirimize destek olmaya çalıştık ailem, arkadaşlarım. Hep birbirimizi taşıdık. Bir araya geldiğimizde, burada çok akrabamız yaşıyor, dostlarımız arkadaşlarımız burada bir araya gelmeye başladık... Yani bize yardım eden kendimizi iyi hissettiren tek şey buydu.”*. Araştırmalarda da görüldüğü üzere insanlarla bir arada olmak, sosyal destek almak TSSB belirtilerinin şiddetini etkilemektedir.

TSSB sonrası iyileşme çeşitli ilaçlar ve psikolojik tedavi ile gerçekleşmektedir. Yapılan araştırmalara göre bireyin yaşadığı travmayı inkar etmeyip kabul etmesiyle de iyileşme başlar (Herman, 2015). Birçok bilimsel çalışmadan elde edilen bulgular sonucunda, travmayı düşünmekten kaçınıp bu durumla baş etmeye çalışan bireylerin diğerlerine göre TSSB belirtileri gösterme olasılığının daha yüksek olduğu görülmüştür (Sharkansky, King, King, Wolfe, Erickson, & Sto, 2000). İyileşmenin önemli bir parçası da travmayı anlatabilmektir. Analiz sonucu TSSB sonrası bütünsel iyileşme verilerine bakıldığında katılımcıların %45,4'ünün (59 kişi) belirgin düzelme gösterdiği elde edilmiştir. CAPS ölçeğinde yer alan “Düşünce, duygu veya konuşmalardan kaçınma” sorusuna verilen derecelendirme yanıtları düşüktür. Buna bağlı olarak

katılımcıların travmalarının iyileşme göstermesindeki etkenlerden birinin “travmayı anlatmak” olduğu düşünülmektedir.

Yapılan analiz sonucunda TSSB belirtileri ile Psikolojik Dayanıklılık arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre bireylerin TSSB belirtileri arttıkça Psikolojik Dayanıklılıkları azalacaktır. Cengiz, Ergün ve Çakıcı'nın (2019), yaptığı araştırmaya göre, psikolojik dayanıklılık ile travma sonrası büyüme arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeyini ise aileden alınan destek, göç edilen topluma uyum sağlamak, kendi toplumundan ve göç edilen toplumdan alınan sosyal destek etkilemektedir (Sayan, 2021).

Travma Sonrası Stres Bozukluğu belirtilerinin Psikolojik Dayanıklılık alt boyutlarıyla ilişkisi incelendiğinde negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Analiz sonucuna göre Psikolojik Dayanıklılık alt boyutlarından Gelecek Kaygısı, Aile Uyumu, Kendilik Algısı, Sosyal Yeterlilik ve Sosyal Kaynaklardaki puanları arttıkça TSSB belirtileri azalacaktır. TSSB belirtileri ile PDÖ alt boyutlarından Yapısal Stil arasında ise bir ilişki bulunmamıştır. Kahve (2017), yaptığı araştırmada PDÖ alt boyutlarından Gelecek Kaygısı, Aile Uyumu, Kendilik Algısı, Sosyal Yeterlilik ve Sosyal Kaynaklar ile TSSB belirtileri arasında negatif yönlü bir ilişki elde etmiştir. Diğer çalışmalarda incelendiğinde elde edilen analizin literatür ile uyumlu olduğu görülmüştür.

Psikolojik Dayanıklılık ile Sosyokültürel Uyum arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki vardır. Bu sonuca göre bireyin Psikolojik Dayanıklılık düzeyi arttıkça Sosyokültürel Uyum puanı azalacaktır. Fakat Sosyokültürel Uyum puanının düşük olması Sosyokültürel Uyum düzeyinin yüksek olduğunu ifade ettiğinden dolayı aradaki ilişki pozitif yönlü değerlendirilebilir. Bireyin göç ettiği toplumda yaşadığı ayrımcılık, dil ile ilgili yaşanan sıkıntılar psikolojik dayanıklılık düzeyini etkilemektedir (Sayan, 2021). Buna bakılarak analiz sonucunun literatür ile uyumlu olduğu görülmüştür.

soruları içeren İlişki Özellikler belirtileri artar. Literatüre bakıldığında bu ilişkiyi açıklayan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

CAPS alt boyutlarından İlişkisel Özellikler ile Psikolojik Dayanıklılık alt boyutlarından Yapısal Stil arasında negatif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki vardır. PDÖ Yapısal Stil alt boyutunda bireyin hedef odaklı, planlı, düzenli ve kurallara uyan biri olma düzeyi incelenmektedir. İlişki Özellikler belirtilerinde yer alan yapılan/yapılmayan şeylerden suçluluk duyma, hayatta kalmaktan suçluluk duyma, çevrede olanların farkında olmama soruları ise geleceğe yönelik plan yapma ve karar vermekle ilgilidir. Bu nedenle bireyin PDÖ Yapısal Stil puanı yükseldikçe CAPS İlişkisel Özellikler puanı azalması beklenmektedir. Sakarya ve Güneş'in (2013), yaptıkları çalışmada PDÖ Yapısal Stilin CAPS İlişkili Özellikler üzerinde koruyucu etkisi olduğu görülmüştür. Bu çerçevede elde edilen bulguların literatür ile uyumlu olduğu görülmüştür.

Psikolojik Dayanıklılık alt boyutlarından Yapısal Stil ile Gelecek Algısı arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki, Gelecek Algısı ile Aile Uyumu arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki, Aile Uyumu ile Kendilik Algısı arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki, Kendilik Algısı ile Sosyal Yeterlilik arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki, Sosyal Yeterlilik ile Sosyal Kaynaklar arasında pozitif yönlü kuvvetli düzeyde bir ilişki olduğu analiz sonucu elde edilmiştir. PDÖ alt boyutlarının ilişkisini inceleyen bir araştırmaya literatürde rastlanmamıştır.

18-30 yaş aralığındaki katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %57'si; Sosyokültürel Uyum, PDÖ Sosyal Yeterlilik ve PDÖ Gelecek Algısı tarafından açıklanmaktadır. 30-45 yaş aralığındaki katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %50'si; Psikolojik Dayanıklılık ve PDÖ Yapısal Stil tarafından açıklanmaktadır. 45-65 yaş aralığındaki katılımcıların CAPS toplam puanının ise yaklaşık %62'si; PDÖ Sosyal Yeterlilik, PDÖ Yapısal Stil, PDÖ Kendilik Algısı ve PDÖ Aile Uyumu tarafından açıklanmaktadır. Bu sonuçlara göre 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların Sosyokültürel Uyum ile de açıklandığı fakat diğer yaş aralıklarında Sosyokültürel Uyumun açıklayıcı olmadığı görülmektedir. 18-30 yaş

aralığındaki katılımcıların eğitim almaları, çalışıyor olmaları ve buna paralel olarak sosyal hayatlarının daha aktif olması Sosyokültürel Uyum düzeylerini arttırdığını düşündürmektedir. Böylece Sosyokültürel Uyum düzeyleri arttıkça travma belirtileri azalmaktadır. 45-65 yaş aralığında ise farklı olarak Psikolojik Dayanıklılığın alt boyutlarının açıklayıcı olduğu görülmektedir. Bireyin içe dönük, dostluk kurmakta zorlanan, kendisine ve yeteneklerine güvenmeyen, negatif bakış açısına sahip olması travma belirtilerini arttırmaktadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında bireylerin yaşadıkları travmalardan sonra psikolojik dayanıklılıklarının karmaşık bir halde olduğu düşünülmektedir. Bireyin kendilik algısının yüksek olmasının, toplum içinde esnekliğini önemsemesinin, özgüveninin yüksek olmasının, enerjikliğinin ve mizah anlayışının psikolojik dayanıklılığı arttığı literatürde yer almaktadır (Wilson & Agaibi, 2005). Bu çalışmalar ışığında TSSB belirtileri yüksek olan bireylerde Psikolojik Dayanıklılığın alt boyutlarından olan Kendilik Algısı ve Yapısal Stil puanlarının düşük olması beklenmektedir. Fakat analiz sonucu 30-45 ve 45-65 yaş aralığındaki katılımcıların Yapısal Stil puanlarının düşük olmadığı görülmüştür. Göçmenlerin göç sonrası benzer yaşam koşullarına sahip olmasının, Türk soylu oldukları için benzer kültürde bir ülkeye göç etmelerinin puanların düşük olmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Kadın katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %40'ını; Psikolojik Dayanıklılık ve PDÖ Yapısal Stil tarafından açıklanmaktadır. Erkek katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %37'sini; Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyokültürel Uyum tarafından açıklanmaktadır. Kadınların travma belirtilerinin yüksek olması Yapısal Stilini de arttırmaktadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde bu sonucun literatür ile uyumlu olmadığı görülmektedir. Telafer'de ataerkil yapının devam ettiği ve kadınların çoğunluğunun çalışmadığı bilinmektedir. Bu çerçevede kadınların günlük rutinlerinin göç öncesi ve göç sonrası benzer olduğu bununda puanlardaki farklılığın sebebi olduğu düşünülmektedir. Erkek katılımcıların Sosyokültürel Uyum düzeyi arttıkça travma belirtileri azalmaktadır. Erkeklerin çalışma hayatından dolayı göç edilen toplumla iletişimin ve paylaşımının kadınlara göre daha fazla olduğu bilinmektedir. Amerika'da

yapılan bir araştırmada göçmen erkeklerin göçmen kadınlara göre iki kat daha hızlı uyum sağladıkları bulunmuştur (Doak, Lee, & Jasti, 2011).

İlkokul mezunu katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %41'i; Psikolojik Dayanıklılık ve PDÖ Yapısal Stil tarafından açıklanmaktadır. Lise mezunu katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %41'i; Sosyokültürel Uyum tarafından açıklanmaktadır. Üniversite mezunu katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %36'sı; Sosyokültürel Uyum tarafından açıklanmaktadır. Yüksek lisans mezunu katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %98'si; Sosyokültürel Uyum tarafından açıklanmaktadır. Bu sonuçlara göre tek farklılığın ilkokul mezunu katılımcılar da olduğu dikkat çekmektedir. Ataca ve Berry (2002), yaptıkları araştırmada eğitim seviyesi yükseldikçe sosyokültürel uyumun arttığını ifade etmişlerdir. Almanya'da yapılan bir başka araştırmada da Türklerin sosyal bütünleşme düzeylerinin az olmasında düşük eğitim seviyesinin etkili olduğu ifade edilmiştir (Trebbe, 2007). Yapılan analiz sonucunda literatüre uyumlu olarak lise, üniversite ve yüksek lisans mezunu katılımcıların Sosyokültürel Uyum düzeyleri arttıkça TSSB belirtilerinin azaldığı görülmüştür.

Göç etmeden önce çalışan katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %43'ü; Psikolojik Dayanıklılık tarafından açıklanmaktadır. Göç etmeden önce çalışmayan katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %31'i; Sosyokültürel Uyum ve PDÖ Sosyal Kaynaklar tarafından açıklanmaktadır. Göç etmeden önce çalışmayan katılımcıların çoğunluğu kadın ve ergenlerden oluşmaktadır. Göç öncesi çalışan katılımcıların önemli bir bölümünün göç sonrası da çalışmaya devam ettiği, göç öncesi çalışmayan katılımcıların ergenlikten yetişkinliğe geçenlerin çalışmaya başladığı görüşmeler sırasında elde edilen verilerdir. Göçmenlerin ataerkil yapıyı devam ettirmekte olduğu bu nedenle göçmen kadınların sosyal destek, takdir edilme gibi durumlardan uzak olduğu düşünülmektedir. Analiz sonucunda göç etmeden önce çalışmayan katılımcıların TSSB belirtilerinin arttıkça PDÖ Sosyal Kaynaklar puanının azaldığı görülmektedir. Fakat literatürde bununla ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Göç etmeden önce gelir durumu 0-200\$ olan katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %17'si; PDÖ Kendilik Algısı tarafından açıklanmaktadır. Göç etmeden önce gelir durumu 200-500\$ olan katılımcıların CAPS puanının yaklaşık 200-500\$ olan katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %50'si; PDÖ Sosyal Kaynaklar tarafından açıklanmaktadır. Göç etmeden önce gelir durumu 500-800\$ olan katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %56'sı; PDÖ Aile Uyumunu tarafından açıklanmaktadır. Göç etmeden önce gelir durumu 800\$ ve üstü olan katılımcıların CAPS toplam puanının %44'ü; Sosyokültürel Uyum tarafından açıklanmaktadır. Gelir durumu 0-200\$, 200-500\$, 500-800\$ olan katılımcıların TSSB belirtilerini Psikolojik Dayanıklılık alt boyutları etkilerken 800\$ ve üstü geliri olan katılımcılarda bu etkinin farklı çıktığı görülmüştür. Fakat literatürde bununla ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır.

2014 yılında göç eden katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %42'si; Psikolojik Dayanıklılık tarafından açıklanmaktadır. 2015 yılında göç eden katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %28'i; Sosyokültürel Uyum tarafından açıklanmaktadır. 2016 yılında göç eden katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %57'si; Sosyokültürel Uyum tarafından açıklanmaktadır. 2017 yılında göç eden katılımcıların CAPS puanının %70'i; Sosyokültürel Uyum tarafından açıklanmaktadır. Elde edilen sonuçta tek farklılığın 2014 yılında göç eden katılımcılarda olduğu görülmüştür. Jasti ve arkadaşlarının (2011), yaptığı araştırmada göçmenlerin göç ettikleri yerlerde uzun süre kalmaları sosyokültürel uyum düzeyini arttırdığını ifade etmişlerdir. Literatürde yer alan diğer araştırmalarda benzer sonuçlara ulaşmıştır. Ayrıca sosyokültürel uyumun artmasıyla birlikte sosyoekonomik uyumun da arttığı bilinmektedir (Jasinskaja-Lahti, Horenczyk, & Kinunen, 2011). Buna paralel olarak 2014 yılında göç eden katılımcıların uyum düzeylerinin yüksek olduğu bu nedenle böyle bir farklılığın ortaya çıktığı düşünülmektedir. Literatürde göç tarihini içeren detaylı bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Ailesiyle göç eden katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %36'sı; Sosyokültürel Uyum ve PDÖ Sosyal Kaynaklar tarafından açıklanmaktadır. Tek

başına göç eden katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %86'sı; PDÖ Sosyal Kaynaklar ve PDÖ Gelecek Algısı tarafından açıklanmaktadır. Tek başına göç eden katılımcıların yalnızlık duygusu ile birlikte geleceğe iyimser bakma, geleceği planlama ve geleceğe gerçekçi bakma konusunda zorluklar yaşadığı düşünülmektedir. Analiz sonucuna göre tek başına göç eden katılımcıların PDÖ Sosyal Kaynaklar puanı azaldıkça TSSB belirtilerinin artması beklenmektedir. Fakat literatürde bununla ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Terör saldırılarında yakınına kaybeden katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %42'si; Sosyokültürel Uyum, PDÖ Kendilik Algısı ve PDÖ Yapısal Stil tarafından açıklanmaktadır. Terör saldırılarında yakın kaybı olmayan katılımcıların yaklaşık %60'ı; PDÖ Yapısal Stil, PDÖ Gelecek Algısı, PDÖ Sosyal Kaynaklar tarafından açıklanmaktadır. Katılımcıların yaşadıkları şehir İŞİD terör örgütü tarafından işgal edilip çeşitle terör saldırılarına maruz kalmaları travmatik olay olarak ele alınmıştır. Buna ek olarak göçmenler 1.derece akrabaları da dahil olmak üzere kayıplar yaşamıştır. Travmatik olay ve kayıpların bir arada bulunması bireyi daha karmaşık bir sürece sürüklemektedir. Bireyin TSSB belirtilerine eşlik eden yas süreci olabileceğinden Sosyokültürel Uyum düzeyinin az olabileceği düşünülmüştür. Fakat elde edilen sonucun bununla uyuşmadığı görülmüştür. Literatürde bu değişkenin TSSB belirtisine olan etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Terör saldırılarında yaralanmayan katılımcıların CAPS toplam puanının yaklaşık %40'ı; Psikolojik Dayanıklılık, PDÖ Yapısal Stil ve Sosyokültürel Uyum tarafından açıklanmaktadır. Terör saldırılarında yaralanan katılımcıların çok az bir bölümünde (%1,5) saptanmış ve TSSB belirtileri ile ilişkili bulunmamıştır. Bu durum çalışmanın bir kısıtlılığı olarak kabul edilmiştir.

SONUÇ

TSSB belirtilerinin Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyokültürel Uyum düzeyi ile arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre psikolojik dayanıklılık ve sosyokültürel uyum azaldıkça TSSB belirtilerinde artmış olması beklenir. TSSB belirtilerinin Psikolojik Dayanıklılık alt boyutlarıyla ise negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Analiz sonucuna göre Psikolojik Dayanıklılık alt boyutlarından Gelecek Kaygısı, Aile Uyumu, Kendilik Algısı, Sosyal Yeterlilik ve Sosyal Kaynaklardaki puanları arttıkça TSSB belirtileri azalacaktır.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları mevcuttur. Türkiye'nin birçok ilinde Telaferli Türkmen göçmen yaşarken katılımcılar yalnızca Ankara'da yaşayan göçmenlerden oluşmaktadır. Bu sebeple ülke geneline genelleme açısından birtakım sıkıntılar olabileceği düşünülmektedir. Covid süreci sebebiyle daha fazla katılımcı dahil edilememiştir. Bununla birlikte demografik bilgilerin bazı kategorilerinde veri sayısı oldukça azdır. Örnek olarak yüksek lisans mezunu katılımcılar verilebilir. Bu gibi kategorilerde daha çok katılımcıya ulaşmak araştırma bulgularını daha genellenebilir olmasını sağlayacaktır.

Gelecek çalışmalarda TSSB belirtileri olan katılımcıların belirlenip psikolojik müdahale çalışmaları yapılması faydalı olacaktır. Böylece TSSB belirtilerindeki değişimin diğer değişkenler üzerinde etkisi değerlendirilebilecektir. Ayrıca Türkiye'ye göç eden farklı etnik gruba mensup göçmenlerin de dahil edildiği bir çalışmayla karşılaştırılabilirlik sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Abu Bakar, A., Jamaluddin, S., Darusalam, G., & Symaco, L. (2010). Resiliency among secondary school students in Malaysia: assessment of the measurement model. *International Journal of Educational and Psychological Assessment*, 68-72.
- Acartürk, C. (2016). Göçün Ruh Sağlığına Etkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 137-150.
- Adler, P. S. (1975). The transitional experience: An alternative view of culture shock. *Journal of Humanistic*, 13-23.
- Ai, A. L., Peterson, C., & Ubelhor, D. (2002). War-related trauma and symptoms of posttraumatic stress disorder among adult Kosovar refugees. *J Trauma Stress*, 157-60.
- AKAY, H. (2019). *Kitap*. İstanbul: FSMVÜ.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 58-83.
- Arı, K. (2014). *Büyük Mücadele: Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Asar, A. (2004). *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Ataca, B., & Berry, J. W. (2002). Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrant couples in Canada. *International Journal of Psychology*, 13-26.
- Aycan, Z., & Berry, J. W. (1996). Impact of employment-related experiences on immigrants' psychological well-being and adaptation to Canada. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 240-251.
- Aydın, C. (2017). Göçmenlerin Karşılaştıkları ve Neden Oldukları Bazı Psikolojik Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Analiz. *Proceedings Book of 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences*, 305-3016.

- B, E., Dikel, T. N., Eberly, R., & Blank, A. (1997). Posttraumatic Stress Disorder İn A Community Group Of Former Prisoners Of War: A Normative Response To Severe Trauma. *American Journal Of Psychiatry*, 1576-1581.
- Bakır, A., & Pekin, S. (2019). Anahatlarıyla Türkmen şehri Telafer'in Tarihsel Geçmişi. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 10-51.
- Basım, N., & Çetin, F. (2011). Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 104-114.
- Berry, J. W. (2006). Stres perspectives on acculturation. In *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (s. 43-57). içinde Cambridge: Cambridge University Press.
- Bradley, R., Greene, J., Russ, E., Dutra, L., & Westen, D. (2005). A multidimensional meta-analysis of psychotherapy for PTSD. *American Journal of Psychiatry*, 214-227.
- Bremner, J. D., Vythilingam, M., Vermetten, E., Southwick, S. M., McGlashan, T., Nazeer, A., et al. (2003). MRI and PET study of deficits in hippocampal structure and function in women with childhood sexual abuse and posttraumatic stress disorder . *American Journal of Psychiatry*, 924-932.
- Breslau, N., Chilcoat, H. D., Kessler, R. C., & Davis, G. C. (1999). Previous exposure to trauma and PTSD effects of subsequent trauma: Results from the Detroit Area Survey of Trauma. *American Journal of Psychiatry*, 902-907.
- Bryant, R. A., Sackville, T., Dang, S. T., Moulds , M., & Guthrie, R. (1999). Treating acute stress disorder: An evaluation of cognitive behavior therapy and supporting counseling techniques. *American Journal of Psychiatry*, 1780-1786.
- Cengiz, İ., Çakıcı, E., & Ergün, D. (2018). Posttraumatic stress disorder, posttraumatic growth and psychological resilience in Syrian refugees: Hatay, Turkey. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 269-276.
- Cerit, C., & Özen, H. (2018). Savaş Nedeniyle Türkiye'ye Göç Ederek İnsani Yardım Kuruluşunda Çalışan Suriyeli Mültecilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve İlişkili Etmenler. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 70-73.
- Christine, R., & Kashubeck, S. (1999). A structural model of parental alcoholism, family functioning, and psychological health: The mediating effects of hardiness and personal growth orientation. *Journal of counseling psychology*, 159-172.
- Creamer, M., Burgess, P., & McFarlane, A. C. (2001). Posttraumatic stress disorder: Findings From The Australian National Survey Of Mental Health And Wellbeing. *Psychological Medicine*, 1237-1247.

- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 26-49.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 129-142.
- Çelebi, Ö. (2018). "Yarımın Kadınları" Suriyeli Kadınlarla Özgün Bir Kendine Yardım Grup Çalışması. Kocaeli.
- Dahl, S., Mutapcic, A., & Schei, B. (1998). Traumatic events and predictive factors for posttraumatic symptoms in displaced Bosnian women in a war zone. *J Trauma Stress*, 137-45.
- Danış, D. (2010). *Irak'tan İrağa: 2003 Sonrası Irak'tan Komşu Ülkelere Ve Türkiye'ye Yönelik Göçler*. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Daşkiran, S., & Hatipler, M. (2021). Etkileri ve Sosyo-Psikolojik Boyutuyla Göç. *Social Sciences Research Journal*, 714-728.
- Demirbaş, H., & Bekaroğlu, E. (2021). Evden Uzakta Olmak: Sığınmacıların/Mültecilerin Psikolojik Sorunları ve Alınacak Önlemler. *Kriz Dergisi*, 11-24.
- Derin, G. (2020). Travma ve Göç: Bir Gözden Geçirme. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 46-55.
- Doak, C., Lee, C. H., & Jasti, S. (2011). Gender, acculturation, food patterns, and overweight in Korean immigrants. *Am J Health Behav*, 734-745.
- Duman, B. (2017). *Telaferli Göçmenlerin Durumu ve Telafer'in Geleceği*. Ankara: Ortadoğu Araştırmaları Merkezi.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum*, 9-22.
- Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık*. Yayınlanmamış Doktora Tezi: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Er, A. M. (2020). *İzmir'in Buca İlçesine Göç Eden Yetişkinlerin Göç Nedenleri ve Uyum Düzeyleri İlişkisi*. İstanbul: Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı .
- Eroğlu, M. (2020). Etnik Kimlik, Savaş ve Göç Olgularının Çocuklar ve Ergenler Üzerindeki Psikolojik Etkileri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 94-105.
- Friborg, O., Barlaug, D., Martinussen, M., Rosenvinge, J. H., & Hjemdal, O. (2005). Resilience in relation to personality and intelligence. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 29-42.
- Garmezy, N. (1987). Stress, competence, and development: Continuities in the study of schizophrenic adults, children vulnerable to psychopathology, and the

- search for stress-resistant children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 159-174.
- Garmezy, N. (1991). Resiliency and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *American Behavioral Scientist*, 416-430.
- Gençöz, F. (1998). Uyum Psikolojisi. *Kriz Dergisi*, 1-7.
- George, D., & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Boston: Pearson.
- Gürkan, U. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Yılmazlık ve İyilik Halinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 19-35.
- Güven, K. (2010). *Marmara Depremi Yaşayan Yetişkinlerin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Travma Sonrası Gelişim ve Depresyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Hair, J. F., Black, B., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2013). *Multivariate Data Analysis: Pearson Education Limited*. Upper Saddle River.
- Hasanović, M. (2012). Posttraumatic stress disorder of Bosnian internally displaced and refugee adolescents from three different regions after the war 1992–1995 in Bosnia-Herzegovina. *European Psychiatry*, 1-27.
- Herman, J. (2015). *Travma ve İyileşme*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Howard, S., Dryden, J., & Bruce, J. (1999). Childhood resilience: Review and critique of literature. *Oxford Review of education*, 23-307.
- İnaç, H., & Yazıcı, B. (2018). Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler, Bulgaristan Diasporası ve Uluslaşma. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 77-93.
- İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2581-2608.
- Jasinskaja-Lahti, I., Horenczyk, G., & Kinunen, T. (2011). Time and Context in the Relationship between Acculturation Attitudes and Adaptation among Russian-Speaking Immigrants in Finland and Israel. *J Ethn Migr Stud*, 1423-1440.
- Jenkins, J. H. (1991). A state construction of affect: political ethos and mental health among Salvadoran refugees. *Cult Med and Psychiat*, 139-165.
- Johnson, H., & Thompson, A. (2008). The development and maintenance of post-traumatic stress disorder (PTSD) in civilian adult survivors of war trauma and torture: a review. *Clin Psychol Rev*, 36-47.

- Kahve, A. C. (2017). *Irak İç Savaşı Sonrası Türkiye'ye Gelen Türkmen Mültecilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerinin Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi ve Bu Grupta Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin İç Tutarlılığının Değerlendirilmesi*. Ankara.
- Kandel, E., Mednick, S. A., Kirkegaard-Sorensen, L., Hutchings, B., Knop, J., Rosenberg, R., et al. (1998). IQ as a protective factor for subjects at high risk for antisocial behavior. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 224-226.
- Karadağ, R. (2020). *Suriye Göçmenlerine Yönelik Bakış Açısı İle Türk Vatandaşlarının Benlik Saygısı ve Empati Kurma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Karakaya, H. (2020). Türkiye'de Göç Süreci ve Suriye Göçünün Etkileri. *Fırat Üniversitesi. İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 93-126.
- Karanfiloğlu, M. (2019). Savaş, Kadın, Çocuk ve Göç Üzerine: Suriye Örneği. *Muhakeme Dergisi*, 99-124.
- Karataş, K. (2019). *Göç Travması Bağlamında Kültürel Şok Kavramına Kuramsal Bir Bakış*. Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Karpat, K. (2003). *Türkiye ve Orta Asya*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Kashdan, T. B., Morina, N., & Priebe, S. (2009). Post-traumatic stress disorder, social anxiety disorder, and depression in survivors of the Kosovo War: experiential avoidance as a contributor to distress and quality of life. *J Anxiety Disord*, 185-96.
- Kesebir, S. (2011). Zorunlu göçte psikopatoloji: Üç kuşak arasında bir karşılaştırma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 1-6.
- Kılınç, G., Yıldız, E., & Harmancı, P. (2017). Toplumsal Travmatik Olaylar ve Aile Ruh Sağlığı. *Türkiye Klinikleri J Psikiyatr Nurs-Special Topics*, 182-190.
- Kokurcan, A., & Özsan, H. H. (2012). Travma Kavramının Psikiyatri Tarihindeki Seyri. *Kriz Dergisi*, 19-24.
- KORYÜREK, D. M. (2011). *Iraklı Sivillerde Savaş Travmasına Bağlı Ruhsal Sorunların Yordayıcıları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.
- Koydemir, S., & Schütz, A. (2014). Almanya'daki Türk Göçmenlerde Yaşam Doyumu: Kültürel Kimlik ve Benlik Kurgularının Rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 208-220.
- Kring, A. M., Johnson, S. L., Davison, G., & Neale, J. (2015). *Anormal Psikoloji*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Kuşdil, M. E. (2014). Göçün İncelenmesinde Sosyal Psikolojik Bakışın Önemi: Bulgaristan Göçmenleri Örneği. *Eğitim Bilim Toplum*, 149-168.
- Kürekçi, B. (2009). Körfez Savaşı Sonrası Irak Türkmenlerinin Göçü ve Entegrasyonu. İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü.
- Landis, D., Bennett, M. J., & Bennett, J. M. (2003). *Handbook of Intercultural Training*. SAGE Publications.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 543-562.
- MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü. (1-9). *Göç Travması*.
- Murphy-Lejeune, E. (2002). *Student mobility & narrative in Europe: The New Strangers*. Florence: Routledge.
- Oral, B., & Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları. *Türkiye Klinikleri J. Public Health-Special Topics*, 1-8.
- Orhan, O., & Senyücel Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara: ORSAM-TESEV.
- Örgütü, U. G. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü.
- Özen, Y. (2017). Psikolojik Travmanın İnsanlık Kadar Eski Tarihi. *TJSS*.
- Özen, Y. (2017). Psikolojik Travmanın İnsanlık Kadar Eski Tarihi. *The Journal Of Social Science*, 104-117.
- Özkan, R. (2019). Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 127-145.
- Öztürk, A., & Gülmez, S. C. (2018). Göç Yaşantısı Çerçevesinde Çocukta Psikososyal Uyum Süreci Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 449-481.
- Palmieri, P. A., Canetti-Nisim, D., Galea, S., Johnson, R. J., & Hobfoll, S. E. (2008). The psychological impact of the Israel-Hezbollah War on Jews and Arabs in Israel: the impact of risk and resilience factors. *Soc Sci Med*, 1208-16.
- Papageorgiou, V., Frangou-Garunovic, A., Iordanidou, R., Yule, W., Smith, P., & Vostanis, P. (2000). War trauma and psychopathology in Bosnian refugee Children. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 84-90.
- Psychology, J. o. (1996). Conceptual analysis and measurement of the construct of ego-resiliency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1067-1079.

- Rhinesmith, S. (1985). Cultural differences, culture shock, and intercultural adjustment. Walker & Co.
- Saatçi, S. (1996). *Tarihi Gelişim İçinde Irak'ta Türk Varlığı*. İstanbul: Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı.
- Saatçi, S. (2015). *Irak Türkmen Boyları Oymaklar ve Yerleşme Bölgeleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sağaltıcı, S. (2019). *Çukurova Üniversitesi'nde Öğrenim Gören Uluslararası Üniversite Öğrencilerinin Sosyokültüre ve Psikolojik Uyum Süreçleri Arasındaki İlişki*. Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Sakarya, D., & Güneş, C. (2013). Van Depremi Sonrasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerinin Psikolojik Dayanıklılık İle İlişkisi. *Kriz Dergisi*, 25-32.
- Samsun Valiliği Bilim-Kültür Hizmeti. (2018). *Zorunlu Göçler ve Doğurduğu Travmalar*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Sayan, K. (2021). *Zorunlu Göç Deneyimi ve Psikolojik Dayanıklılık İlişkisi*. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Saygın, S., & Hasta, D. (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 312-333.
- Sevinçok, L. (2000). Şizofreni Etiyolojisinde Psikososyal Nedenler. *Şizofreni Dizisi*, 7.
- Sharkansky, E. J., King, D. W., King, L. A., Wolfe, J., Erickson, D. J., & Sto, L. R. (2000). Coping with Gulf War combat stress: mediating and moderating effects. *J Abnorm Psychol*, 188-97.
- Sijben, A. E., & Selten, J. P. (1994). Alarming admission rates for schizophrenia in migrants from Surinam, the Netherlands Antilles and Morocco. *Ned Tijdschr Geneeskde*, 345-350.
- Sirkeci, İ., & Yüceşahin, M. M. (2014). Editörden:Türkiye'de Göç Çalışmaları. *Göç Dergisi*, 1-10.
- Sözer, M. A. (2019). Göç, Toplumsal Uyum ve Aidiyet. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 418-431.
- Sunata, U. (2013). Göçmen İşçinin Sıla Hasreti: Bir Yabancılaşma Hikâyesi. *Sosyoloji Dergisi*, 197-218.

- Şeker, B. D., & Akman, E. (2016). Uluslararası öğrencilerin psikolojik ve sosyokültürel süreçleri. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 504-514.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Boston: MA: Pearson.
- Tekin, F. (2011). Kültürel Travma Olarak Zorunlu Göç. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 91-100.
- Tepealt, F. (2019). Lozan Nüfus Mübadelesi Göçleri ve Türk Mübadillerin İskânı. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 90-98.
- Thiessen, I. (1993). The impact of divorce on children. *Early Child Development and Care*, 19-26.
- Trebbe, J. (2007). Types of Integration, Acculturation Strategies and Media Use of Young Turks in Germany. *Communications*, 171-191.
- Turner, S. W., Bowie, C., Dunn, G., & Lai. (2003). Mental health of Kosovan Albanian refugees in the UK. *Br J Psychiatry*, 444-8.
- Tuzcu, A., & Bademli, K. (2014). Göçün Psikososyal Boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 56-66.
- Uslu, İ., & Ceylan, A. (2019). Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelen Kitlemel Göç Hareketleri ve Kabul Mekanizmasındaki Yaklaşımlara İlişkin Bir İnceleme: 1989 Bulgaristan, 1991 Irak ve 2011 Suriye Göçleri. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 200-221.
- Uyum S. (tarih yok).
- Ward, C., & Kennedy, A. (1993). Where's the " culture" in cross-cultural transition? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 221-249.
- Ward, C., & Masgoret, A.-M. (2006). Culture learning approach to acculturation. *In The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (s. 58-77). içinde Cambridge: Cambridge University Press.
- Werner, E. E. (1993). Risk, resilience, and recovery: Perspectives from the Kauai Longitudinal Study. *Development and Psychopathology*, 503-515.
- Wilson, J. P., & Agaibi, C. E. (2005). Trauma, PTSD, and resilience: a review of the literature. *Trauma Violence Abuse*, 195-216.
- Yağci, H. (2017). *Zorunlu Göç Yaşamış 12-18 Yaş Çocuklarının Göç Yaşamamış Çocuklara Göre Sosyal Anksiyete Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Yaycı, C. (tarih yok). Irak'ta Yaşanan Savaşlar ve Türkiye'ye Etkileri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 331-352.
- Yeşil, A. (2021). Ruhsal Travma ve Göç. *Güncel Psikoloji Araştırmaları II* (s. 151-166). içinde Ankara: Akademisyen Kitabevi A.Ş.
- Yılmaz, A. (2019). Göç ve Kadın:"Göç Feminizasyonu ve Kadın Göçmenlerin Durumu". *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 387-400.
- Záleská, V., Brabcová, I., & Vacková, J. (2014). Migration and its impact on mental and physical health: social support and its main functions. *Kontakt*, 236-241.
- Meydan Larousse Ansiklopedisi*. (1971). İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Göç İdaresi Başkanlığı*. (2021, Ekim 28). Kasım 4, 2021 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı
- TDK*. (2022). 12 11, 2022 tarihinde Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

EKLER

EK-1 Sosyodemografik Form

1.Yaşınız: 1.() 18-30 2.() 30-45 3.() 45-65

2.Cinsiyetiniz: 1.() Kadın 2.() Erkek

3.Doğum Yeriniz:

4.Eğitim Durumunuz: 1.() İlkokul 2.() Lise 3.() Üniversite 4.() Yüksek Lisans

5.Medeni Durumunuz: 1.() Evli 2.() Bekar 3.() Boşanmış 4.() Eşi Vefat Etmiş

6. Uyuğunuz: 1.() Irak 2.() Türkiye

7.Telafer'deyken Çalışma Durumunuz: 1.() Çalışıyordum 2.() Çalışmıyordum

8. Telafer'deki Gelir Düzeyiniz: 1.() 0-200 Dolar 2.() 200-500 Dolar 3.() 500-800 Dolar 4. 800 Dolar ve üstü

9.Şuanki Gelir Düzeyiniz: 1.() 0-200 Dolar 2.() 200-500 Dolar 3.() 500-800 Dolar 4.() 800 Dolar ve üstü

10. Türkiye'ye Göç Etme Tarihiniz:

11. Kiminle / Kimlerle Göç Edildiği:

12. Terör Saldırıları Sırasında Yakınını Kaybetme: 1.() Var 2.() Yok (Evetse yakınlık derecesi sorulur)

13. Terör Saldırıları Sırasında Yaralanma: 1.() Var 2.() Yok (Evetse yaralanma şekli)

14. Daha Önce Psikiyatri veya Psikolog Başvurusu: 1.() Var 2.() Yok (Varsa tanı ve kullanılan ilaçlar)

EK-2 Klinisyen Tarafından Uygulanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ölçeği (CAPS)

A. Travmatik Olay:

B. Yeniden yaşama belirtileri	ŞİMDİKİ			HAYATBOYU		
	Sıklık	Şiddet	S+S	Sıklık	Şiddet	S+S
1. Elde olmayan sıkıntı verici anılar						
2. Sıkıntı verici rüyalar						
3. Olay tekrarlanıyormuş gibi davranma veya hissetme						
4. Olayı anımsatan şeylerle karşılaştığında psikolojik zorlanma						
5. Olayı anımsatan şeylerle karşılaştığında fizyolojik tepkisellik						
B alttoplama						
B kriteri belirtilerinin sayısı (istenen 1)						

C. Kacınma ve küntleşme belirtileri	ŞİMDİKİ			HAYATBOYU		
	Sıklık	Şiddet	S+S	Sıklık	Şiddet	S+S
6. Düşünce, duygu veya konuşmalardan kaçınma						
7. Etkinlikler, yerler veya insanlardan kaçınma						
8. Travmanın önemli bölümlerini hatırlayamama						
9. Etkinliklere ilgi veya katılımında azalma						
10. Kopukluk veya yabancılaşma						
11. Kısıtlı duygulanım						
12. Bir geleceği kalmadığı duygusu						
C alttoplama						
C kriteri belirtilerinin sayısı (istenen 3)						

D. Artmış uyarılmışlık belirtileri	ŞİMDİKİ			HAYATBOYU		
	Sıklık	Şiddet	S+S	Sıklık	Şiddet	S+S
13. Uykuya dalmada veya uykuyu sürdürmede güçlük						
14. İritabilite veya öfke patlamaları						
15. Yoğunlaşmada güçlük						
16. Artmış tetikte olma hali						
17. Abartılı irkilme yanıtı						
D alttoplama						
D kriteri belirtilerinin sayısı (istenen 2)						

E. Bozukluğun süresi	ŞİMDİKİ		HAYATBOYU	
19. Bozukluğun süresi en az bir ay	☐ HAYIR	☐ EVET	☐ HAYIR	☐ EVET

F. Önemli derecede sıkıntı veya işlevsellikte bozulma	HAYATBOYU			
20. Özel sıkıntı				
21. Sosyal işlevsellikte bozulma				
22. Mesleki işlevsellikte bozulma				
EN AZ BİRİSİ ≥ 2 ?	☐ HAYIR	☐ EVET	☐ HAYIR	☐ EVET

F. Önemli derecede sıkıntı veya işlevsellikte bozulma		HAYATBOYU			
20. Özel sıkıntı					
21. Sosyal işlevsellikte bozulma					
22. Mesleki işlevsellikte bozulma					
EN AZ BİRİSİ ≥ 2 ?		☐ HAYIR	☐ EVET	☐ HAYIR	☐ EVET

TSSB TANISI	ŞİMDİKİ		HAYATBOYU	
TSSB MEVCUT - TÜM KRİTERLER KARŞILANIYOR MU?	☐ HAYIR	☐ EVET	☐ HAYIR	☐ EVET
18. Geç başlangıçlı (≥6 ay sonra)	☐ HAYIR	☐ EVET	☐ HAYIR	☐ EVET
19. Akut (<3 ay) veya kronik (≥3 ay)	☐ akut	☐ kronik	☐ akut	☐ kronik

KLİNİSYEN TARAFINDAN UYGULANAN TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU ÖLÇEĞİ (CAPS)

Sayfa 1 / 2

Hastanın Adı, Soyadı:	Tarih:
Hastanın Yaşı ve Cinsiyeti:	Değerlendirici:

23. Genel geçerlilik		
24. Genel şiddet	ŞİMDİKİ	HAYATBOYU
25. Genel düzelme		

D. İlişkili özellikler	ŞİMDİKİ			HAYATBOYU		
	Sıklık	Şiddet	S+S	Sıklık	Şiddet	S+S
26. Yapılan veya yapılmayan şeyler hakkında suçluluk						
27. Hayatta kalmaktan / kurtulmaktan suçluluk duyma						
28. Çevrenin farkında olma durumunda azalma						
29. Derealizasyon						
30. Depersonalizasyon						

EK-3 Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

1. Beklenmedik bir olay olduğunda...	Her zaman bir çözüm bulurum	Çoğu kez ne yapacağımı kestiremem
2. Gelecek için yaptığım planlarım...	Başarılması zordur	Başarılması mümkündür
3. En iyi olduğum durumlar şu durumlardır...	Ulaşmak istediğim açık bir hedefim olduğunda	Tam bir günlük boş bir vaktim olduğunda
4. ... olmaktan hoşlanıyorum	Diğer kişilerle birlikte	Kendi başıma
5. Ailemim, hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı...	Benimkinden farklıdır	Benimkiyle aynıdır
6. Kişisel konuları...	Hiç kimseyle tartışmam	Arkadaşlarımla/Aile üyeleriyle tartışabilirim
7. Kişisel problemlerimi...	Çözmem	Nasıl çözebileceğimi bilirim
8. Gelecekteki hedeflerimi...	Nasıl başaracağımı bilirim	Nasıl başaracağımdan emin değilim
9. Yeni bir işe/projeye başladığımda...	İleriye dönük planlama yapmam, derhal işe başlarım	Ayrıntılı bir plan yapmayı tercih ederim
10. Benim için sosyal ortamlarda rahat/esnek olmak	Önemli değildir	Çok önemlidir
11. Ailemle birlikteyken kendimi... hissedirim	Çok mutlu	Çok mutsuz
12. Beni...	Bazı yakın arkadaşlarımla/aile üyeleri cesaretlendirebilir	Hiç kimse cesaretlendiremez
13. Yeteneklerim...	Olduğuna çok inanırım	Konusunda emin değilim
14. Geleceğimin... olduğumu hissediyorum	Umut verici	Belirsiz
15. Şu konuda iyiyimdir...	Zamanımı planlama	Zamanımı harcama
16. Yeni arkadaşlık konusu... bir şeydir	Kolayca yapabildiğim	Yapmakta zorlandığım
17. Ailem şöyle tanımlanabilir...	Birbirinden bağımsız	Birbirime sıkı biçimde kenetlenmiş
18. Arkadaşlarımla arasındaki ilişkiler...	Zayıftır	Güçlüdür
19. Yargılarıma ve kararlarıma...	Çok fazla güvenmem	Tamamen güvenirim
20. Geleceğe dönük amaçlarım...	Belirsizdir	İyi düşünülmüştür
21. Kurallar ve düzenli alışkanlıklar...	Günlük yaşamımda yoktur	Günlük yaşamımı kolaylaştırır

	Umutsuz yaşamımı yoktu	Umutsuz yaşamımı kolaylaştırdı
22. Yeni insanlarla tanışmak....	Benim için zordur	Benim iyi olduğum bir konudur
23. Zor zamanlarda, ailem....	Geleceğe pozitif bakar	Geleceği umutsuz görür
24. Ailemden birisi acil bir durumla karşılaştığında...	Bana hemen haber verilir	Bana söylenmesi bir hayli zaman alır
25. Diğerleriyle beraberken	Kolayca gülerim	Nadiren gülerim
26. Başka kişiler söz konusu olduğunda, ailem şöyle davranır:	Birbirlerini desteklemez biçimde	Birbirlerine bağlı biçimde
27. Destek alırım	Arkadaşlarımdan/aile üyelerinden	Hiç kimseden
28. Zor zamanlarda.... eğilimim vardır	Her şeyi umutsuzca gören bir	Beni başarıya götürebilecek iyi bir şey bulma
29. Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünülmesi, benim için....	Zordur	Kolaydır
30. İhtiyacım olduğunda....	Bana yardım edebilecek kimse yoktur	Her zaman bana yardım edebilen birisi vardır
31. Hayatımdaki kontrol edemediğim olaylar (ile) ...	Başta çıkmaya çalışırım	Sürekli bir endişe/kaygı kaynağıdır
32. Ailemde şunu severiz....	İşleri bağımsız olarak yapmayı	İşleri hep beraber yapmayı
33. Yakın arkadaşlarımla/aile üyeleri....	Yeteneklerimi beğenirler	Yeteneklerimi beğenmezler

EK-4 Sosyokültürel Uyum Ölçeği

Asağıda yaşam etkinliklerinizle ilgili zorluk yaşayabileceğiniz bir takım tanımlamalar bulunmaktadır. Bu ifadeler için size en uygun zorluk derecesini 0'dan (Hiç zor değil) 4'e (Olağanüstü zor) kadar bir değer belirterek işaretleyiniz.

	Hiç Zor Değil	Biraz Zor	Orta Derece Zor	Çok Zor	Olağanüstü Zor
1. Arkadaş edinmek	☐	☐	☐	☐	☐
2. Hoşuma giden yiyeceği bulmak	☐	☐	☐	☐	☐
3. Kurallara ve düzenlemelere uymak	☐	☐	☐	☐	☐
4. Yönetimdeki kişilerle anlaşmak	☐	☐	☐	☐	☐
5. Kültürel olarak Türkiye'deki insanları bakaş açısını edinmek	☐	☐	☐	☐	☐
6. Ulaşım araçlarını kullanmak	☐	☐	☐	☐	☐
7. Bürokrasiyle başa çıkmak	☐	☐	☐	☐	☐
8. Türkiye'deki insanların değer yargılarını anlamak	☐	☐	☐	☐	☐
9. Kendimi anlaşılır kılmak	☐	☐	☐	☐	☐
10. Türkiye'deki insanların bakaş açısından bakmak	☐	☐	☐	☐	☐
11. Alışverişe çıkmak	☐	☐	☐	☐	☐
12. Hoş olmayan bir kişiyle anlaşmak	☐	☐	☐	☐	☐
13. Şaka ve esprileri anlamak	☐	☐	☐	☐	☐
14. Kalacak yer bulabilmek	☐	☐	☐	☐	☐
15. Sosyal topluluklara katılmak	☐	☐	☐	☐	☐
16. Benimle uğraşan kişilerle baş edebilmek	☐	☐	☐	☐	☐
17. Değişik etnik gruplardan insanlarla iletişim kurmak	☐	☐	☐	☐	☐
18. Etnik ya da kültürel farklılıkları anlamak	☐	☐	☐	☐	☐
19. Yetersiz hizmetle baş edebilmek	☐	☐	☐	☐	☐
20. İbadet etmek	☐	☐	☐	☐	☐
21. Karşı cinsle arkadaşlık kurmak	☐	☐	☐	☐	☐
22. Bir yere gidiş dönüş yolunu bulmak	☐	☐	☐	☐	☐
23. Türkiye'nin siyaset sistemini anlamak	☐	☐	☐	☐	☐
24. İklimle başa çıkmak	☐	☐	☐	☐	☐
25. Kendimle ilgili başkalarıyla konuşmak	☐	☐	☐	☐	☐
26. Türkiye'deki insanların dünya görüşünü anlamak	☐	☐	☐	☐	☐
27. Aile ilişkileri	☐	☐	☐	☐	☐
28. Yaşam temposu	☐	☐	☐	☐	☐
29. Kültürler arası bir soruna iki açıdan da bakabilmek	☐	☐	☐	☐	☐